

บทที่ 5

ประเทศไทยในยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา ในช่วงรัฐบาลพลเรือนจากการเลือกตั้ง

พ.ศ. 2518- 2519

ในบทที่ผ่านมา เราได้พิจารณาถึงบทบาทของประเทศไทยในยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในช่วงรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งจะเห็นได้ว่า รัฐบาลสัญญามีได้ดำเนินการใด ๆ ที่ขัดกับยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ แต่กระนั้นก็ได้ไม่ได้สนใจการถอนทหารสหรัฐฯ มากนัก เนื่องจากจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาอื่น ๆ มากกว่าการดำเนินนโยบายต่างประเทศ ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของรัฐบาลสัญญาคือการเอาใส่ใจความรู้สึกของสาธารณชน ดังจะเห็นได้ว่า การประกาศถอนทหารสหรัฐฯ อย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยคำนึงถึงสถานการณ์ในอินโดจีน ในช่วงรัฐบาลสัญญา ก็เป็นการตอบสนองต่อการเรียกร้องของพลังสังคม ได้แก่ กลุ่มนิสิต นักศึกษา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากพลังมวลชนในระดับล่างของสังคมและกระทรวงการต่างประเทศ มากกว่าที่จะเป็นความต้องการของรัฐบาลเองที่จะผลักดันให้มีการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย ทั้งนี้ เราอาจมองได้ว่า รัฐบาลสัญญาได้จำกัดบทบาทของตนเองไว้เป็นเพียงรัฐบาลชั่วคราว ที่ไม่ควรริเริ่มดำเนินการเปลี่ยนแปลงแนวนโยบายใด ๆ แต่ต้องการให้รัฐบาลพลเรือนจากการเลือกตั้งเป็นผู้กำหนด หรือเปลี่ยนแปลงแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมากกว่า

สาระสำคัญของบทนี้ จะเป็นการอภิปรายถึงยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในยุคต่อมา ซึ่งเกิดความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทั้งในระดับประเทศไทย และในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในระดับประเทศไทย ได้มีการเลือกตั้งครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ในวันที่ 26 มกราคม 2518 การจัดตั้งรัฐบาลพลเรือนหลังจากนั้นนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงบริบททางการเมือง ซึ่งเชื่อมโยงกับบริบทความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ หลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเรียกร้องในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเศรษฐกิจ และความเป็นธรรมทางสังคม อันสืบเนื่องมาจากสมัยรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ ซึ่งยังไม่สามารถจัดการกับปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ให้เป็นที่พอใจแก่กลุ่มพลังสังคมต่างๆ ที่มีความต้องการและอุดมการณ์ที่แตกต่างกัน ส่วนประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ คือ การที่สหรัฐฯ ได้เข้ามาลงทุนในประเทศไทยในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการคงอยู่ของฐานทัพสหรัฐฯ ได้ทำให้คนบางกลุ่มได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น ผู้ที่ทำงานในบริษัท หรือฐานทัพของสหรัฐฯ ในขณะที่คนบางกลุ่มไม่ได้หรือสูญเสียประโยชน์ เช่น แรงงานที่ถูกเอาเปรียบหรือเลิกจ้าง ที่ได้มีการชุมนุมประท้วงเพื่อ

เรียกร่องความเป็นธรรมดั่งที่ได้กล่าวถึงในบทที่ผ่านมา ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่มีผลประโยชน์แตกต่างกันเหล่านี้ ได้ปะทุขึ้นอย่างชัดเจนในสมัยรัฐบาลพลเรือนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช (14 มีนาคม 2518 - 12 มกราคม 2519) แสดงให้เห็นถึงความแตกแยกขัดแย้งอย่างชัดเจนทั้งในระดับผู้นำ และประชาชนทั่วไป บ่อยครั้งที่กลุ่มพลังสังคมต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีการปะทะกันอย่างรุนแรง เมื่อมีการกระตุ้นโดยประเด็นสำคัญในสังคม รวมทั้งเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ เช่น กรณีทหารจากค่ายรามสูรของสหรัฐฯ ทำร้ายคนไทยและอ้างเอกสิทธิ์ทางการทูตเพื่อที่จะไม่ขึ้นศาลไทย กรณีมาฮาเกช เป็นต้น พลวัตที่ผันเปลี่ยนของการเมืองและสังคมไทยในระบอบนี้ นับว่าเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ในประเทศไทย และทำให้ผู้กำหนดนโยบายของสหรัฐฯ ประสบปัญหาอย่างรุนแรงในการที่จะดำเนินนโยบายให้ประสบผลตามที่ต้องการ

ส่วนในระดับภูมิภาค ชัยชนะของกองกำลังคอมมิวนิสต์ ได้ทำให้ประเทศในอินโดจีน ได้แก่ กัมพูชา เวียดนาม และลาว เปลี่ยนเป็นคอมมิวนิสต์ตามลำดับ ตั้งแต่ช่วงเดือนเมษายน 2518 เป็นต้นมา ทำให้สหรัฐฯ มีความจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงแนวยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวคือ สหรัฐฯ ไม่มีจำเป็นที่จะรักษากองกำลังไว้เพื่อป้องปรามมิให้มีการละเมิดข้อตกลงปารีสอีกต่อไป ในขณะที่จำเป็นต้องใช้ฐานทัพ และฐานปฏิบัติการด้านข่าวกรองในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะฐานทัพอยู่ตะเภา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผ่องถ่ายอาวุธยุทธโศปกรณ์ รวมทั้งเครื่องบินรบต่าง ๆ ออกจากอินโดจีนในช่วงสงครามยุค และเป็นจุดจอดพักเติมน้ำมันสำหรับเครื่องบินของสหรัฐฯ ที่จะบินผ่านไปยังฐานทัพดิเอโก การ์เซีย ที่อยู่ระหว่างการดำเนินการก่อสร้าง และค่ายรามสูร ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมและให้ข้อมูลข่าวกรองเกี่ยวกับการดำเนินการของจีน และรัสเซีย ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การเมืองไทยก่อนการล่มสลายของอินโดจีน

การเลือกตั้งวันที่ 26 มกราคม 2518 และรัฐบาลเสนีย์ ปราโมช

ในขณะที่อินโดจีนกำลังจะล่มสลายช่วงต้นปี พ.ศ. 2518 นั้น ภายในประเทศไทย ก็มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 และการเลือกตั้งครั้งที่ 12 ของประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2518 การเลือกตั้งครั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงความแตกแยกในสังคมไทยออกเป็นฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวา และความแตกแยกขัดแย้งอย่างรุนแรงในหมู่ผู้นำของไทย มีการใช้ความรุนแรงต่อนักการเมืองฝ่ายซ้าย เช่น ผู้สมัครพรรคสังคมนิยมถูกถล่มแก๊สโดยเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ซึ่งมักเรียกประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ระหว่างการหาเสียง โดยกล่าวหาว่า พรรคสังคมนิยมเป็นพรรคคอมมิวนิสต์¹ ในช่วงก่อนการเลือกตั้ง กระทรวงมหาดไทยได้แถลงข่าวการถูกฆาตกรรม และถึงแก่ความตายของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ในหลายจังหวัด อย่างน้อย 4 คน² และในวันเลือกตั้ง ก็มีเหตุการณ์จับหวัะคะแนน การก่อความรุนแรงในหน่วยเลือกตั้ง และทำร้ายเจ้าหน้าที่ถึงแก่ชีวิตในบางจังหวัด³

เดวิด มอแรล และชัยอนันต์ สมุทวณิช⁴ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า มีกลุ่มพลังสังคมทางการเมืองต่าง ๆ หลายกลุ่มเกิดขึ้นใหม่ระหว่างเตรียมการเลือกตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง **กลุ่มของนักการเมือง** ซึ่งมีทั้งนักการเมืองกลุ่มเก่าที่อยู่ในโครงสร้างอำนาจนำยุคก่อน 14 ตุลาฯ ซึ่งส่วนใหญ่มีที่มาจากกองทัพ หรือเกี่ยวข้องเชื่อมโยงทางใดทางหนึ่งกับผู้นำทหาร และนักการเมืองกลุ่มใหม่ทั้งนี้ การที่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2517 ได้กำหนดให้นักการเมืองที่จะเข้ามาทำหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎร จะต้องสังกัดพรรคการเมือง ทำให้มีพรรคการเมืองใหม่ ๆ เกิดขึ้นจำนวนมาก ในขณะที่ในพรรคการเมืองเก่า เช่น พรรคประชาธิปัตย์ ก็ได้กลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมาหลายกลุ่ม ที่สำคัญได้แก่ กลุ่มของชุมพล มณีเนตร กลุ่มของคุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ และใหญ่ สวัสดิชาติ ซึ่งต่อมาได้ไปเข้าร่วมกับพรรคกิจสังคมของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และกลุ่มของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งรวมเอานักการเมืองที่มีประสบการณ์ในการได้รับเลือกตั้งหลายสมัย

¹ “สังคมนิยมระบอบถูกถล่มแก๊ส เจ้าหน้าที่ว่าเป็นคอมมิวนิสต์,” ประชาธิปไตย (4 มกราคม 2518):1.

² “ผู้สมัคร ส.ส. ตายแล้ว 4 คน ล้วนแต่ถูกฆาตกรรมทั้งนั้น,” ประชาธิปไตย (19 มกราคม 2518):1.

³ “เลือกตั้งนอกกรุงคูเคียด เจ้าหน้าที่ถูกทำร้ายถึงตาย,” ประชาธิปไตย (21 มกราคม 2518):1.

⁴ David Morell and Chai-anan Samudavanija, Political Conflicts in Thailand: Reform, Reaction and Revolution (Cambridge, Massachusetts : Oegeschlager, Gunne & Hain, Publishers. Inc., 1981) pp.

อยู่หลายคน เช่น ชวน หลีกภัย ดำรง ลัทธพิพัฒน์ พิชัย รัตตกุล สุรินทร์ มาศดิตถ์ และธรรมบุญ เทียนเงิน

ส่วนสมาชิกพรรคการเมืองทหารเดิมก็ได้กลับเข้าสู่การเมือง โดยแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ส่วนใหญ่ยังยึดมั่นกับความคิดเดิม ๆ ว่า รัฐสภาไทยเป็นสถาบันที่สามารถซื้อได้ด้วยเงิน และล้มได้ด้วยการปฏิวัติ พรรคการเมืองอย่างน้อย 4 พรรค ที่ตั้งขึ้นจากกลุ่มนี้ ได้แก่ พรรคชาติไทย นำโดย พลตรี ประมาท อติเรกสาร ประธานสมาคมผู้ผลิตสิ่งทอแห่งประเทศไทย และอดีต รัฐมนตรีคมนาคม โดยมี พลตรีศิริ ศิริโยธิน เป็นรองหัวหน้าพรรค และ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นเลขาธิการพรรค พรรคสังคมนิยม นำโดย ประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ นายธนาคาร และนักธุรกิจ ซึ่งกล่าวกันว่าอยู่เบื้องหลัง ประภาส พรรคธรรมสังคมนำโดย ทวีช กลิ่นประทุม ซึ่งเป็นกลุ่มของ ทวี จุลทรัพย์ และพรรค เกษตรสังคมนำโดยเสวต เปี่ยมพงสานต์

กลุ่มนักการเมืองกลุ่มสำคัญที่เกิดขึ้นใหม่ซึ่งอาจเรียกได้ว่า เป็นกลุ่มกลางซ้าย (Center – Left Spectrum)⁵ ได้แก่ กลุ่มพรรคกิจสังคม ของคึกฤทธิ์ ปราโมช ผู้มีชื่อเสียงที่อยู่ในกลุ่มนี้ เช่น บุญชู โรจนเสถียร รองประธานธนาคารกรุงเทพ พงษ์ สารสิน นักธุรกิจและบุตรชายของ อดีตนายกรัฐมนตรีพจน์ สารสิน โกศล ไกรฤกษ์ อดีต สส. และหัวหน้าพรรคอิสระ อีกกลุ่มหนึ่งที่สำคัญคือ กลุ่มพลังใหม่ ซึ่งตั้งขึ้นโดยกลุ่มอาจารย์มหาวิทยาลัย และปัญญาชน มีเลขาธิการพรรคคือ ดร. ปราโมทย์ นาครทรรพ อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งมีบทบาททางการเมืองมาตั้งแต่สมัย 14 ตุลาฯ และหัวหน้าพรรคคือ ดร. กระแส ชนะวงศ์ นายแพทย์รางวัลแมกไซไซ ส่วนกลุ่มสังคมนิยม หรือกลุ่มฝ่ายซ้าย ได้แก่กลุ่มแนวร่วมสังคมนิยม ซึ่งมีฐานอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีผู้นำคือ แคล้ว นรปติ สส. ขอนแก่น และพรรคสังคมนิยมแห่งประเทศไทย นำโดยสมคิด ศรีสังคม หรือกลุ่มประชาชนเพื่อประชาธิปไตยของ ธีรยุทธ บุญมี อดีตเลขาธิการ สทท.⁶

⁵ Morell, David and Samudavanija, Chai-anan. Political Conflicts in Thailand: Reform, Reaction and Revolution 110 – 111.

⁶ Ibid, 112.

การที่นักการเมืองแบ่งเป็นฝักฝ่ายและกลุ่มย่อย ๆ จำนวนมากดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เราสามารถมองภาพได้ว่า กลุ่มนักการเมืองไทยนั้นมีมากมายหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มต่างก็มีนโยบายแตกต่างกันไป จึงไม่น่าแปลกใจที่ในการเลือกตั้งครั้งแรกภายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ ในวันที่ 26 มกราคม 2518 มีพรรคการเมืองได้รับการเลือกตั้งเข้ามาในสภาถึง 22 พรรค แต่ไม่มีพรรคการเมืองใดที่มีจำนวนผู้ได้รับเลือกตั้งมากเพียงพอที่จะเป็นเสียงส่วนใหญ่ในรัฐบาล ซึ่งต้องการคะแนนเสียง 135 เสียง พรรคที่มีที่นั่งมากที่สุดคือพรรคประชาธิปัตย์ มี 72 ที่นั่ง ส่วนพรรคการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับสายทหาร ซึ่งแบ่งเป็นหลาย ๆ พรรค และได้รับแรงสนับสนุนจากพลเอกกฤษณ์ สีวะรา⁷ มีที่นั่งรวมแล้วกว่า 100 ที่นั่ง ก็ไม่เพียงพอต่อการเป็นเสียงส่วนใหญ่ในการจัดตั้งรัฐบาลเช่นกัน แต่ก็เป็นพลังที่เข้มแข็งที่สุดในการกำหนดทิศทางการเมือง และเมื่อมองว่า ทั้งหมดนี้เป็นกลุ่มนักการเมืองที่ได้รับการสนับสนุนจากพลเอกกฤษณ์ทั้งหมด ก็นับว่าเป็นจำนวนที่มากเพียงพอที่จะทำให้สามารถกำหนดตัวนายกรัฐมนตรีได้ แม้ว่าจะไม่ใช่ในทันที ภายหลังจากการเลือกตั้ง⁸

รายงานของสถานทูตอังกฤษต่อกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ได้กล่าวถึงการจัดตั้งรัฐบาลภายหลังการเลือกตั้งครั้งนี้ว่า พรรคการเมืองต่างๆ ต่างก็จับกลุ่มกันจัดตั้งรัฐบาลของตนเอง และมีโศรายนชื่อคณะรัฐมนตรีที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ในบางครั้งก็มีออกมาถึง 2-3 โศรายนคราวเดียว ทำให้สถานทูตทั้งหลายต่างก็ไม่ว่าจะแสดงความยินดีกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนใดดีและอาจกล่าวได้ว่า รัฐบาลไทยที่ได้จัดตั้งขึ้นหลังการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 26 มกราคม 2518 นั้นเป็นรัฐบาลที่ “ไม่ต้องใช้หมอดูที่ไหนมาทำนาย ก็รู้ได้เลยว่า จะมีอนาคตที่ไม่มั่นคง” (It was a government to which one did not need an astrologer to predict an uncertain future.)⁹

⁷ เช่น พรรคเกษตรสังคม พรรคชาติไทย และพรรคสังคมนิยม เป็นต้น

⁸ National Archives, FCO 15/2106. Subject “Thailand : The Formation of a New Government,” D. L.Cole to the Right Honorable James Callaghan MP. March 22, 1975.

⁹ Ibid..

เอกสารของสถานทูตอังกฤษที่รายงานเกี่ยวกับการเลือกตั้งครั้งนี้ได้ระบุว่า พรรคการเมืองสายทหารใช้การวิ่งเต้น และการลงคะแนนลับจนกระทั่งประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ อดีต รัฐมนตรีในรัฐบาลชุดที่แล้วและหัวหน้าพรรคสังคมนิยมได้รับเลือกตั้งเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรแทนผู้สมัครของพรรคประชาธิปัตย์ อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จในการเลือกตั้งประธานสภา ทำให้พรรคประชาธิปัตย์เสนอให้ใช้การลงคะแนนแบบเปิดเผยในการเลือกตั้ง นายกรัฐมนตรี ส่งผลให้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ได้รับเลือกเป็น นายกรัฐมนตรีด้วยคะแนนเสียง 133 เสียง ต่อ 52 เสียงของผู้สมัครฝ่ายตรงข้าม คือ พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ และมีผู้คัดค้านเสียง 84 เสียง¹¹

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ลงนามในพระปรมาภิไธยแต่งตั้ง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 18 ของประเทศไทย ในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2518 ต่อมา คณะรัฐมนตรีได้แถลงนโยบายในวันที่ 6 มีนาคม 2518 ประเด็นที่สำคัญเกี่ยวข้องกับการ ถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยนั้นมีว่า

*“รัฐบาลนี้จะดำเนินการให้หน่วยรบต่างชาติ ซึ่งได้เข้ามาประจำอยู่ในประเทศตาม พันธกรณีให้ออกไปจากประเทศภายในระยะเวลาเร็วที่สุด โดยจะกำหนดขั้นตอนให้เป็นที่ แน่นนอน และคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ภายในกำหนดไม่เกิน 18 เดือน”*¹²

เอกสารของสถานทูตสหรัฐฯ ที่รายงานกลับไปยังกระทรวงการต่างประเทศหลังการ แถลงนโยบายของรัฐบาลเสนีย์ได้ตั้งข้อสังเกตว่า การที่เสนีย์จำเป็นต้องระบุระยะเวลาที่ แน่นนอนในการถอนกำลังทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยภายใน 18 เดือนนั้น น่าจะเป็นผล มาจากแรงกดดันของหัวหน้าพรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม เช่น พันเอกสมคิด ศรีสังคม หัวหน้า พรรคสังคมนิยม และเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากสื่อมวลชนเกี่ยวกับท่าทีของรัฐบาลต่อ กองกำลังทหารสหรัฐฯ ในประเทศไทย มากกว่าที่จะเป็นความตั้งใจที่จะดำเนินการเช่นนั้นจริง ดังจะเห็นได้จากกรณีที่ นายพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ปฏิเสธที่จะระบุ วันที่ที่แน่นอนในการถอนทหารสหรัฐฯ ในขณะที่พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รองผู้ บัญชาการทหารสูงสุด กล่าวว่า นโยบายของเสนีย์ในการถอนทหารสหรัฐฯ นั้น ไม่น่าจะมี

¹¹ National Archives, FCO15/2106. Subject “Thailand : The Formation of a New Government” D. L. Cole to the Right Honorable James Callaghan MP. 22 March 1975

¹² รุ่งฤดี สยามานนท์. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) นโยบายรัฐบาลไทย พ.ศ. 2475 – 2519. กรุงเทพฯ : แผนกตำราและการบรรยาย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 172

ปัญหา เนื่องจากเสนีย์น่าจะกำหนดเวลาถอนทหาร โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม อูทูตสหรัฐฯ ได้แสดงความหวังโยว่า การระบุกำหนดการที่ชัดเจนเกี่ยวกับถอนทหารสหรัฐฯ ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ใน 2 ทาง คือ หากมีการดำเนินการตามนโยบายจริง ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ในอินโดจีน และหากรัฐบาลเสนีย์ไม่ผ่านการอภิปรายไว้วางใจในสภา หรือรัฐบาลเสนีย์มีอายุอยู่ได้เพียงไม่กี่เดือน สหรัฐฯ ก็เสี่ยงต่อการที่จะถูกกล่าวหาว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการล้มรัฐบาลเสนีย์¹³ เอกสารฉบับเดียวกันนี้ยังได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับมุมมองที่ขัดแย้งกันในคณะรัฐมนตรีของเสนีย์เกี่ยวกับประเด็นการถอนทหารสหรัฐฯ ด้วย เช่น ประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย กล่าวว่า เห็นด้วยกับการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย แต่รัฐบาลควรจะให้เวลาแก่สหรัฐฯ ในการเตรียมตัวอย่างน้อย 1 ปี ในขณะที่ชาติชาย ชุณหะวัณ เลขาธิการพรรค ให้สัมภาษณ์แก่นสพ. เดอะเนชั่น ว่า ทหารสหรัฐฯ ควรจะออกจากประเทศไทยไปภายในระยะเวลา 1 ปี ส่วนพรรคการเมืองฝ่ายซ้าย เช่น พรรคพลังใหม่นั้น ดร. ประสาน ต้นไชย รองหัวหน้าพรรค ได้ออกมากล่าวว่า กองกำลังของสหรัฐฯ ไม่มีความจำเป็นต่อประเทศไทยอีกต่อไป และหากจะอนุญาตให้มีการคงกองกำลังทหารต่างชาติไว้ในประเทศไทยในอนาคต ก็ควรจะต้องผ่านการพิจารณาจากสภา¹⁴

ความคิดเห็นที่แตกต่างกันในสภาเกี่ยวกับประเด็นการถอนทหารสหรัฐฯ เป็นภาพสะท้อนความสนใจของคนในสังคมในขณะนั้นต่อประเด็นดังกล่าว ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากการเรียกร้องของภาคประชาสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนิสิตนักศึกษาและสื่อมวลชน ตั้งแต่หลัง 14 ตุลาคม ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอตามหน้าหนังสือพิมพ์ต่างๆ ในช่วงของการจัดตั้งรัฐบาล เช่น บทบรรณาธิการของ นสพ. ประชาธิปไตย ฉบับวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2518 กล่าวว่า ประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ต้องการให้สหรัฐฯ ถอนกำลังออกไป เนื่องจากการมีอยู่ของกองกำลังทหารสหรัฐฯ ก็คือการรับรอง (approve) ให้มีสงครามต่อไปในอินโดจีน รัฐบาลที่ต้องพึ่งพากองกำลังทหารต่างชาตินั้น ไม่ใช่รัฐบาลของประชาชน หรือบทบรรณาธิการของ นสพ. เสี่ยงใหม่ ฉบับวันที่ 26 และ 27 กุมภาพันธ์ 2518 วิจารย์เสนีย์และทวิช กลิ่นประทุม ที่กล่าวว่า ไทยไม่อาจขับไล่สหรัฐฯ ออกไปได้ เพราะเป็นผู้เชิญสหรัฐฯ เข้ามาเอง

¹³ NARA , AAD. Declassified/Released US Department of State EO Systemic Review, 05 July 2006, subject "Seni Cabinet's View on U.S. Military Presence," Kintner to SECSTATE WASHDC, March 3, 1975.

¹⁴ Ibid.

ว่า มีเพียงผู้นำทหารบางคนเท่านั้นที่เชิญสหรัฐฯ เข้ามา โดยที่คนไทยไม่ได้รู้เห็นเป็นใจด้วย ส่วน นสพ. เสียงปวงชน ก็ตั้งคำถามว่า รัฐบาลเสนีย์ไม่รู้เลยหรือว่า การมีกองกำลังทหารต่างชาติในไทยจำนวนมากนั้น จะนำไปสู่สงคราม และความหายนะเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในเวียดนามและกัมพูชา¹⁵ เสียงสะท้อนและแรงกดดันเหล่านี้เป็นปัจจัยหลักประการหนึ่งที่ทำให้ ม.ร.ว. เสนีย์ จำเป็นต้องมีการระบุนระยะเวลาที่แน่นอนในการถอนกำลังสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยในคำแถลงนโยบายของรัฐบาล

ประเด็นที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษในจุดนี้คือ รัฐบาลของ ม.ร.ว. เสนีย์ นั้น เป็นรัฐบาลผสมที่มาจาก การเลือกตั้ง จึงมีความแตกต่างอย่างมากกับรัฐบาลทหารของถนอม – ประภาส โดยเฉพาะการรับมือกับแรงกดดันทั้งจากพรรคร่วมรัฐบาล และพรรคฝ่ายค้านในสภา อีกทั้งยังต้องให้ความสนใจกับแรงกดดัน และความต้องการของคนในสังคมที่จะเป็นที่มาของคะแนนเสียงสนับสนุนในการเลือกตั้งด้วย เอกสารของสหรัฐฯ ได้สะท้อนว่า สหรัฐฯ ตระหนักในอิทธิพลของแรงกดดันเหล่านี้ต่อรัฐบาลไทยที่มาจาก การเลือกตั้งหลัง 14 ตุลาคม ในการกำหนดและดำเนินนโยบายถอนทหารสหรัฐฯ ดังจะเห็นได้จากบันทึกการสนทนาระหว่าง ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมชและพิชัย รัตตกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ และเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ระหว่างร่วมรับประทานอาหารเย็นที่สถานทูตสหรัฐฯ ในวันที่ 4 มีนาคม 2518 ซึ่งเป็นวันที่มีการแถลงนโยบาย สถานทูตสหรัฐฯ ได้เชิญนายกรัฐมนตรีนครและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศมาเพื่อหารือในเรื่องต่าง ๆ รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับกองกำลังของสหรัฐฯ ในประเทศไทย เสนีย์ได้ย้ายกับทูตสหรัฐฯ หลายครั้งว่า เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ลำบาก และถูกกดดันจากความขัดแย้งในคณะรัฐมนตรีของเขาเอง รวมทั้งถูกโจมตีทั้งจากกลุ่มนักการเมืองฝ่ายขวาในสภาที่เป็นฝ่ายค้าน ซึ่งนำโดยน้องชายของเขาเองคือ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และกลุ่มฝ่ายซ้ายในสังคม ซึ่งนำโดยกลุ่มนักศึกษาและปัญญาชนฝ่ายก้าวหน้าที่รวมตัวกันเป็นเครือข่าย ทั้งสองฝ่ายต่างก็มีผู้ให้การสนับสนุนทางการเงินเป็นอย่างดี

¹⁵ NARA , AAD. Declassified/Released US Department of State EO Systemic Review, 05 July 2006, subject “Seni Cabinet’s View on U.S. Military Presence” , Kintner to SECSTATE WASHDC, March 3, 1975.

กรณีการกำหนดระยะเวลาในการถอนทหารสหรัฐฯ ภายใน 18 เดือนนั้น เสนีย์กล่าวว่า ได้มีการอภิปรายกันอย่างหนักในสภา ซึ่งเขาได้พยายามแล้วที่จะให้มีการระบุเพียงว่า ให้มีการถอนทหารโดยเร็ว (“quickly” or “soon”) แต่ไม่สำเร็จ และเขาจำเป็นต้องกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนเพื่อให้รัฐบาลยังคงอยู่ได้ท่ามกลางเสียงคัดค้านจากสมาชิกรุ่นหนุ่มในพรรคของเขาเอง และพรรคร่วมรัฐบาล ซึ่ง 18 เดือน เป็นตัวเลขที่ดีที่สุดที่เขาสามารถทำได้ ทูตสหรัฐฯ ได้ย้ำกับ เสนีย์ว่า การตัดสินใจครั้งนี้เป็นผลกระทบอย่างมากต่อความมั่นคงร่วมกันระหว่างไทย – สหรัฐฯ เนื่องจากการถอนกำลังทหารสหรัฐฯ ในไทยจะเป็นการลดความน่าเชื่อถือของสหรัฐฯ ในภูมิภาค รวมทั้งเป็นการบั่นทอนความสามารถของสหรัฐฯ ในการกดดันฮานอย และความหวังในการสร้างสันติภาพในกัมพูชา ซึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยเองด้วย¹⁶

จากบันทึกของเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ฉบับนี้ เสนีย์ได้แสดงความเห็นอีกว่าสถานการณ์ในอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ที่เลวร้ายลงในกัมพูชาทำให้ความมั่นคงของชาติไทยตกอยู่ในภาวะเสี่ยงอย่างยิ่ง และกล่าวว่า การถอนทหารสหรัฐฯ ตามคำแถลงนโยบายของเขานั้น จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ และเขาจะได้เน้นย้ำในประเด็นนี้ เพื่อยืนยันให้ทหารสหรัฐฯ คงอยู่ในไทยต่อไปหากสถานการณ์เลวร้ายลง¹⁷ อย่างไรก็ดี หลังจากนั้นเพียง 2 วัน รัฐบาลเสนีย์ก็ได้พ่ายแพ้ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจในวันที่ 6 มีนาคม 2518 ด้วยคะแนน 152 ต่อ 111 เสียงในสภา ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าเสียงที่ไม่ไว้วางใจรัฐบาลเสนีย์ นั้น บางส่วนก็เป็นสมาชิกในพรรคประชาธิปัตย์เอง กุลลดา ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ความพ่ายแพ้ของ เสนีย์อาจเกิดจากการจัดการของประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ประธานสภา โดยกฤษณ์ สีวะรา เป็นผู้อยู่เบื้องหลัง และได้ใช้เส้นสายภายในพรรคการเมืองฝ่ายขวา ได้แก่ พรรคสังคมนิยม (45 ที่นั่ง) พรรคชาติไทย (28 ที่นั่ง) พรรคสังคมนิยม (16 ที่นั่ง) ในการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นแทนรัฐบาลของเสนีย์ โดยมี มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคมซึ่งมีที่นั่งในสภาเพียง 18 ที่นั่ง เป็นนายกรัฐมนตรี¹⁸

¹⁶ NARA , AAD. Declassified/Released US Department of State EO Systemic Review, 05 July 2006, subject “View of Prime Minister Seni Pramot on U.S. Military Presence and Other Matters,” Kintner to SECSTATE WASHDC, March 4, 1975.

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Kullada Kesboonchoo Mead. The Cold War and Thai Democratisation, ” (paper presented at the Inaugural Nicholas Tarling Conference on SEA Studies, Furama Waterfront Hotel, Singapore, November 9-10, 2009).

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้พรรคการเมืองฝ่ายทหารเหล่านี้เลือก ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ขึ้นเป็น นายกรัฐมนตรี นอกจากความสามารถในการอภิปรายไม่ไว้วางใจที่ผ่านมา และความสามารถ ในฐานะประธานสภานิติบัญญัติในสมัยรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์ รวมทั้งมีบทบาทในการร่าง รัฐธรรมนูญ แล้ว ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ยังมีภาพลักษณ์ที่ดีของการเป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการที่พรรคกิจสังคมของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เป็นพรรคการเมือง ขนาดเล็ก ทำให้พรรคการเมืองฝ่ายทหารมองว่า ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ น่าจะสามารถกำกับดูแลความคิดเห็นของนักการเมืองในพรรคได้ดีกว่า ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองขนาดใหญ่ ประกอบด้วยนักการเมืองหลายกลุ่มหลายฝ่ายที่มีความคิดเห็น แตกต่างกัน และกำกับดูแลได้ยาก

คณะรัฐมนตรีของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ประกอบด้วยรัฐมนตรีจากพรรคสังคมนิยม 7 คน พรรคกิจสังคม 4 คน พรรคชาติไทย 3 คน มีพลตรีประมาณ อดิเรกสาร หัวหน้า พรรคชาติไทย เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และรองนายกรัฐมนตรี และพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เลขาธิการพรรคเดียวกัน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ¹⁹

รัฐบาลคึกฤทธิ์ ปราโมช

รัฐบาลคึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ขึ้นมาทำหน้าที่บริหารประเทศในบริบทการล่มสลายของ ประเทศอินโดจีน ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของ ไทย กล่าวคือ ภาวะที่กองกำลังคอมมิวนิสต์กำลังจะได้รับชัยชนะในประเทศอินโดจีน แสดงว่า ปฏิบัติการทั้งหมดของสหรัฐฯ จะต้องยุติลงในไม่ช้า และเร่งปฏิบัติการของสังคมไทยต่อประเด็น กองกำลังและฐานปฏิบัติการของสหรัฐฯ ในไทย ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันโดยทั่วไปว่า มีบทบาท เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการของสหรัฐฯ ในอินโดจีนเท่านั้น

ส่วนนักการเมืองก็ได้ให้ความสำคัญกับการล่มสลายของอินโดจีนที่เชื่อมโยงกับการ ถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยเช่นกัน เห็นได้จากการที่พรรคการเมืองต่าง ๆ ได้นำเอา ประเด็นการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย มาใช้เป็นนโยบายในการหาเสียง รวมทั้ง รัฐบาล ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ก็ได้มีการแถลงนโยบายในการที่จะให้สหรัฐฯ ถอนทหารออก จากประเทศไทยภายในระยะเวลา 18 เดือน ดังที่ได้กล่าวมา ดังนั้น รัฐบาลคึกฤทธิ์ ปราโมช

¹⁹ National Archives, FCO15/2106. Subject "Thailand : The Formation of a New Government,"

จึงมีความจำเป็นต้องแสดงท่าทีที่ชัดเจนในเรื่องนี้ ด้วยการระบุระยะเวลาที่ชัดเจนในการถอนทหารด้วยเช่นกัน

ข้อความในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2518 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ และการถอนทหารสหรัฐฯ ของรัฐบาลคึกฤทธิ์ได้ระบุว่า

“เป้าหมายนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลนี้ คือ การรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ โดยจะดำเนินการดังต่อไปนี้”

รัฐบาลนี้จะดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างอิสระ โดยจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติตามเป้าหมายเศรษฐกิจ และความปลอดภัยของประเทศเป็นสำคัญ

รัฐบาลนี้จะส่งเสริมการค้าอยู่ร่วมกันโดยสันติ โดยยึดถึงหลักการที่จะเป็นมิตรกับทุกประเทศที่มีเจตนาดีต่อประเทศไทย ไม่คำนึงถึงความแตกต่างในอุดมการณ์ทางการเมือง และระบบการปกครอง แต่จะยึดหลักความยุติธรรมและความเสมอภาคเป็นสำคัญ ทั้งจะไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน

เพื่อให้เกิดดุลยภาพในความสัมพันธ์กับประเทศอภิมหาอำนาจ รัฐบาลนี้จะดำเนินการเพื่อให้มีการรับรองและมีความสัมพันธ์เป็นปกติกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน จะให้มีการถอนทหารต่างชาติออกจากประเทศไทยภายในระยะเวลา 1 ปี โดยคำนึงถึงสถานการณ์ในภูมิภาคนี้ และเจรจากันอย่างฉันมิตร”²⁰

แน่นอนว่าการกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจนให้มีการถอนทหารภายใน 1 ปี ของรัฐบาลคึกฤทธิ์สร้างความวิตกให้แก่สหรัฐฯ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ได้แสดงความยินดีกับคึกฤทธิ์ทางโทรศัพท์ตั้งแต่วันที่ 14 มีนาคม จึงได้ใช้โอกาสดังกล่าวในการชี้แจงท่าทีของสหรัฐฯ เกี่ยวกับกองกำลังในไทยว่า สหรัฐฯ ไม่ต้องการให้มีการระบุกำหนดเวลาที่ชัดเจนในการถอนทหาร เนื่องจากการระบุระยะเวลาที่ชัดเจนดังกล่าวจะทำให้คุณค่าของกองกำลังเหล่านั้นในการป้องปราม (deterrent value) ต้องสูญเสียบไป ซึ่งจะทำให้ทั้งสหรัฐฯ และไทย ไม่สามารถใช้กองกำลังเหล่านั้นในการป้องกันภัยคุกคามจากฮานอยได้ ดังนั้น จะเป็นการดีกว่าถ้าคึกฤทธิ์จะระบุในคำแถลงนโยบายว่า จะลดจำนวนทหารสหรัฐฯ ในไทยลงในทันทีที่สถานการณ์ในภูมิภาคเอืออำนวยการ อย่างไรก็ดี คึกฤทธิ์ได้ชี้แจงตอบว่า แม้ว่าเขาจะเห็นด้วยกับสิ่งที่สหรัฐฯ เสนอ แต่การที่ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคที่ครองเสียงข้างมาก และ

²⁰ รุ่งฤทธิ์ ศยามานนท์. (ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์) นโยบายรัฐบาลไทย พ.ศ. 2475 – 2519. กรุงเทพฯ : แผนกตำราและการบรรยาย คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 196.

พยายามที่จะจัดตั้งรัฐบาลก่อนหน้านี้แต่ไม่สำเร็จ ได้กำหนดเส้นตาย 18 เดือน ในการถอนทหารสหรัฐฯ ในคำแถลงนโยบายของรัฐบาล จึงเป็นเรื่องยากที่จะให้คณะรัฐมนตรีของเขาไม่มีการกำหนดเวลาที่ชัดเจน แต่เขาก็หวังว่าจะมีการเพิ่มเติมประเด็นเกี่ยวกับการคำนึงถึงสถานการณ์ในภูมิภาคด้วย²¹

ดังนั้น คำแถลงนโยบายของคึกฤทธิ์ที่มีการกำหนดให้ถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย ภายใน 1 ปี จึงทำให้สหรัฐฯ ผิดหวังอย่างมาก แม้ว่าในคำแถลงนโยบาย จะระบุว่าการถอนทหารใน 1 ปี นั้น จะ “คำนึงถึงสถานการณ์ในภูมิภาคนี้ และเจรจากันอย่างฉันทมิตร” และในการแถลงข่าวเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2518 คึกฤทธิ์ก็ได้สร้างความผิดหวังให้กับสหรัฐฯ เมื่อให้สัมภาษณ์ว่า หากสถานการณ์ในภูมิภาคยังคงดำเนินไปเช่นนี้ ก็ไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องมีการทบทวนกำหนดการถอนทหาร และแม้ว่ารัฐบาลลอนดอนในกัมพูชาจะล่มสลาย ก็ไม่น่าจะเป็นปัจจัยที่จะทำให้ต้องมีการยุติการถอนทหารอีกเช่นกัน เนื่องจากรัฐบาลใหม่ของกัมพูชาน่าจะต้องใช้เวลาในการสร้างชาติ และแก้ไขปัญหภายในของประเทศมากกว่าที่จะมาวุ่นวายกับไทย ทั้งนี้ ทูตสหรัฐฯ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า แม้คำแถลงนโยบายของคึกฤทธิ์จะให้ความยืดหยุ่นในการถอนทหารสหรัฐฯ แต่การระบุเส้นตายที่แน่นอนของการถอนทหารในคำแถลงนโยบาย จะเป็นประเด็นที่พรรคการเมืองฝ่ายตรงข้าม พลังที่เคลื่อนไหวในสังคม ตลอดจนสื่อมวลชน สามารถนำมาใช้ในการกดดันรัฐบาลให้ทำตามสัญญาได้²² อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ยังคงมีความหวังว่า ชาติชาย ชุณหะวัณ ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศนั้น น่าจะพยายามใช้สถานะรัฐมนตรีของตนให้เป็นประโยชน์ต่อการเลือกตั้งครั้งต่อไป การที่เขามีฐานเสียงที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งคนจำนวนมากต้องการจะใช้ประโยชน์ทางการค้าจากสนามบินของสหรัฐฯ น่าจะเป็นข้อจำกัดที่ทำให้เขาไม่สามารถเป็นแนวหน้าในการเรียกร้องให้ถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยได้²³

²¹ NARA , AAD. Declassified/Released US Department of State EO Systemic Review, July 5, 2006, subject “Khukrit Pramot’s Views on Domestic and Foreign Relations,” Kintner to SECSTATE WASHDC, March 14, 1975.

²² Ibid.

²³ NARA, AAD. Declassified/Released US Department of State EO Systemic Review, July 5, 2006, subject “Implications for the U.S. of the Khukrit government’s Accession,” Ingersoll to USDEL ASWAN Immediate, March 20, 1975.

ส่วนผู้นำระดับสูงสุดของสหรัฐฯ คือ ประธานาธิบดีฟอร์ด ก็ได้แสดงความห่วงใยต่อการที่ประเทศไทยได้กำหนดเส้นตายในการถอนทหารสหรัฐฯ ฟอร์ดได้หารือกับคิสซิงเจอร์เกี่ยวกับการประกาศของคิกฤทท์ คิสซิงเจอร์ได้ชี้แจงกับประธานาธิบดีว่า น่าจะเป็นเพียงการเล่นเกมของฝ่ายไทย เมื่อเห็นว่าสหรัฐฯ กำลังจะถอนกำลังทหารออกไป จึงต้องการที่จะแสดงท่าทีในการผลักดันให้สหรัฐฯ ออกไปก่อน²⁴

ในการสนทนาระหว่างเฮนรี คิสซิงเจอร์ กับประธานาธิบดีลี กวน ยู ของสิงคโปร์ ในช่วงวิกฤติ ลีได้ให้ความเห็นว่า การที่สื่อมวลชนของไทยเล่นข่าวสหรัฐฯ ทำให้นักการเมืองตระหนกตกใจ และรู้สึกว่าจะจำเป็นต้องยกเรื่องการถอนทหารมาเป็นประเด็น อย่างไรก็ตาม ลีไม่คิดว่ารัฐบาลผสมชุดนี้ของไทยจะอยู่ได้นาน และอาจจะเกิดรัฐประหารขึ้น ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องการ และประชาชนรู้สึกว่าคุณไม่ได้ไปอีก (If the king wants it, and the public has their belly full.)²⁵

การหารือร่วมกันระหว่างลีกับคิสซิงเจอร์และมุมมองที่คิสซิงเจอร์ได้เสนอในที่ประชุมกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ที่เขาเป็นประธาน ได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าในทัศนะของผู้กำหนดนโยบายสหรัฐฯ โครงสร้างอำนาจของประเทศไทยนั้น กองทัพมีความสำคัญยิ่งกว่ารัฐบาลพลเรือน และสหรัฐฯ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเร่งรีบถอนกำลังออกจากประเทศไทย²⁶ ซึ่งในช่วงกลางปี 2518 นั้น สหรัฐฯ ได้มีนโยบายในการลดกำลังในประเทศไทยลงจาก 27,000 คน เหลือ 19,000 – 20,000 คน ส่วนการลดกำลังทหารต่อไปนั้น จะต้องมีการประเมินสถานการณ์ในภูมิภาค อย่างไรก็ดี สหรัฐฯ ต้องการปรับลดกำลังลงในอัตราที่ไม่สร้างความขุ่นเคืองให้กับมิตร หรือทำให้ศัตรูในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อึดใจ²⁷

²⁴ DNSA, KT 01515. March 4, 1975.

²⁵ DNSA, KT 01616. May 8, 1975.

²⁶ DNSA, KT 01617. May 9, 1975.

²⁷ DNSA. "The Extent and Durability of the US Commitment to Thailand". April 1975.

ดังนั้น เราจะเห็นได้ว่า ผู้นำระดับสูงของสหรัฐฯ ยังไม่รู้ลึกถึกคณันมากนั้กจากแนวทางในการกำหนดนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลพลเรือนจากการเลือกตั้งชุดแรกของไทย ซึ่งเป็นรัฐบาลผสม และมีตัวแสดงที่สำคัญคือ นักการเมืองที่มาจากกาเลือกตั้ง แต่ก็มาจากพรรคการเมืองฝ่ายขวาเป็นสำคัญ ในขณะที่ขบวนการที่รัฐบาลศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากกาเลือกตั้ง ก็ไม่อาจที่จะละเลยต่อเสียงเรียกร้อง และกระแสกดดันจากสังคมได้ มุมมองการวิเคราะห์ที่ปรากฏในเอกสารของสถานทูตสหรัฐฯ ก็ได้สะท้อนถึงความตระหนักในข้อนี้ เอกสารดังกล่าวระบุว่าโดยภาพรวมแล้ว สหรัฐฯ ไม่คิดว่ารัฐบาลศึกษาจะเป็นรัฐบาลที่ต่อต้านสหรัฐฯ เนื่องจากพรรคร่วมรัฐบาลส่วนใหญ่ก็เป็นพรรคการเมืองฝ่ายขวาที่มีความเกี่ยวข้องกับทหาร ซึ่งเข้าใจดีถึงผลประโยชน์ของสหรัฐฯ แต่ก็มองว่า รัฐบาลจะต้องเผชิญกับเสียงวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักจากกระแสฝ่ายซ้ายในสังคม ทั้งในเรื่องนโยบายในประเทศ และนโยบายต่างประเทศ ซึ่งอาจทำให้จำเป็นต้องเลือกแนวนโยบายชาตินิยม (nationalistic) ที่จะขัดกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ รวมทั้งในเรื่องของการถอนทหาร อย่างไรก็ดีตาม เนื่องจากในช่วงต้นปี 2518 นั้น สหรัฐฯ เห็นว่ารัฐบาลศึกษาเพิ่งเข้ารับตำแหน่ง และอาจไม่ได้มีความตั้งใจที่จะดำเนินนโยบายที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ จึงเลือกที่จะยังไม่ดำเนินการใด ๆ กับรัฐบาลศึกษา แต่ได้เลือกที่จะใช้ทุกช่องทางที่เป็นไปได้ในการที่จะมีอิทธิพลเหนือรัฐบาลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ แทน เช่น เสนอประเด็นต่อผู้นำทหารอย่างกฤษณ์ สีวะรา หรือเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และคนอื่น ๆ แทนที่จะหยิบยกขึ้นมาเสนอต่อรัฐบาลอย่างเป็นทางการ²⁸ หรือใช้ประโยชน์จากการเยือนประเทศไทยของ นายลี กวน ยู นายกรัฐมนตรีของสิงคโปร์ โดยให้เขาแสดงความคิดเห็น นายลี ได้แสดงความห่วงใยต่อชาตติษาว่า ประเทศไทยมีความเสี่ยงที่จะเป็น “โดมิโนตัวต่อไป” (“The Next Domino”) รวมทั้งได้ขอรื้อกับศึกษาโดยตรงให้ชะลอการถอนทหารสหรัฐฯ ภายใน 1 ปีไว้ก่อน²⁹

²⁸ Ibid.

²⁹ NARA, AAD. Declassified/Released US Department of State EO Systemic Review, July 5, 2006, subject “Lee Kuan Yew Visits Thailand,” Masters to SECSTATE WASHDC, April 25, 1975.

สหรัฐฯ กับการล่มสลายของอินโดจีน

ในช่วงต้นปี 2518 ซึ่งเป็นช่วงที่อินโดจีนกำลังจะล่มสลายนั้น เจ้าหน้าที่ระดับสูงของกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ ได้หารือร่วมกันเกี่ยวกับความต้องการกำลังพลในประเทศไทย คิสซิงเจอร์ต้องการให้กำลังทหารจำนวนหนึ่งของสหรัฐฯ ยังคงอยู่ในประเทศไทย จนถึงฤดูแล้งถัดไป โดยได้ระบุจำนวนทหารที่ต้องการให้เหลืออยู่ในช่วงปี 2519 คือ 10,000 คน ในเวลาดังกล่าว ทหารสหรัฐฯ ที่อยู่ในประเทศไทยมีจำนวนน้อยกว่าเกณฑ์ที่รัฐบาลไทยอนุญาต แต่จำนวนก็ยังเปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ระดับสูงของสหรัฐฯ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า จำนวนทหารสหรัฐฯ ในประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่จะน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้แล้ว เช่น ในเกาหลี ซึ่งในกรณีประเทศไทยก็ไม่น่าจะเป็นปัญหา องค์กรก็เพื่อให้มั่นใจว่า รัฐบาลใหม่ของไทยจะไม่ดำเนินการขัดกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ กระทรวงการต่างประเทศจึงได้มอบหมายให้ เอกอัครราชทูต ชาร์ลส์ ไวท์เฮาส์ เข้าพบและหารือกับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยต่อไป³⁰

นอกจากกำลังพลที่สหรัฐฯ ยังคงรักษาไว้ในประเทศไทยแล้ว ในช่วงเดือนเมษายน ปี 2518 ก่อนที่กัมพูชาจะถูกยึดครองโดยคอมมิวนิสต์เป็นประเทศแรก ยังปรากฏหลักฐานว่าไทยมีบทบาทในการดำเนินยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ด้วย กล่าวคือ ได้มีผู้พบเห็นกองกำลังประกอบด้วยรถบรรทุกสิบล้อจำนวน 39 คัน ขององค์การ ร.ส.พ. ของไทย ขนกระสุนปืนใหญ่จากฐานทัพที่จังหวัดนครราชสีมาในประเทศไทยผ่านด่านอรัญประเทศ ไปยังคลังอาวุธฝั่งรัฐบาลกัมพูชาที่ศรีโสภณ³¹ การขนส่งในลักษณะนี้ได้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง กระทรวงการต่างประเทศแถลงหลังจากที่กรุงพนมเปญแตกในวันที่ 18 เมษายน 2518 ว่า การระงับการขนส่งอาวุธไปกัมพูชาจะต้องหารือกับสหรัฐฯ³²

³⁰ DNSA, KT 01467. January 6, 1975.

³¹ “เผยไทยแทรกแซงเขมร ขนอาวุธช่วยลอนนอล”, ประชาธิปไตย (29 มีนาคม 2518):1.

³² “ระงับขนอาวุธ ไปเขมรยังต้องรอเจรจาสหรัฐ”, ประชาธิปไตย (5 เมษายน 2518):1.

บทบาทของประเทศไทยในยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ในช่วงการล่มสลายของอินโดจีน อีกประการหนึ่งคือ การเป็นแหล่งพักพิงสำหรับเครื่องบิน กำลังพล หรือแม้แต่ผู้นำอินโดจีนที่สหรัฐฯ สนับสนุน ก่อนที่จะมีการเคลื่อนย้ายไปยังประเทศที่ 3 ต่อไป ดังจะเห็นตัวอย่างได้จาก รายงานของตำรวจตระเวนชายแดนในช่วงกรุงพนมเปญแตก ที่ระบุว่า ทางทหารสหรัฐฯ เริ่มลำเลียงทหารกัมพูชาเข้ามาในประเทศไทยเป็นระยะ ๆ ครั้งละ 100 นาย วันละ 1 เที่ยวบิน ตั้งแต่วันที่ 4 เมษายน 2518 เป็นต้นมา³³ รวมทั้งการที่นายพล ลอนนอล ประธานาธิบดีกัมพูชา และผู้ติดตามจำนวน 29 คน ได้บินมาอยู่ที่อุตะเถาก่อนที่จะเดินทางไปยังอินโดนีเซีย³⁴

ยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ หลังการล่มสลายของอินโดจีน (พ.ศ. 2518 – 2519)

การล่มสลายของอินโดจีน นับเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้สหรัฐฯ ต้องปรับยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์กับประเทศไทย สหรัฐฯ ไม่เห็นความจำเป็นของการคงกองกำลังจำนวนมากไว้ในประเทศไทยอีกต่อไป แต่ยังคงต้องการคงกำลังพลบางส่วนไว้เพื่อปฏิบัติงานในฐานะทัพที่ยังคงใช้อยู่ รวมทั้งในสถานีวิจัยต่าง ๆ ในประเทศไทย เพื่อเข้าถึงทรัพยากรชีวภาพที่สำคัญ หลังจากพื้นฐานทัพ และฐานปฏิบัติการอื่น ๆ ของสหรัฐฯ ในอินโดจีน ต้องยุติปฏิบัติการลง³⁵ ทั้งนี้ จากมุมมองดุลอำนาจ (balance of power standpoint) ผู้กำหนดนโยบายของสหรัฐฯ ประเมินว่า ความสามารถเข้าใช้ฐานทัพในไทยได้ เป็นการแสดงให้เห็นว่า สหรัฐฯ ยังไม่ละทิ้งพื้นที่ที่มีความสำคัญทางการเมือง เศรษฐกิจ และการทหารที่เคยมีอิทธิพลมากกว่า 3 ทศวรรษ และจะเป็นการแสดงให้เห็นว่า สหรัฐฯ ยังคงมีอิทธิพลด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการทหาร ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อยู่ นอกจากนี้ ความสำคัญเป็นพิเศษของประเทศไทยต่อสหรัฐฯ คือ การที่สหรัฐฯ สามารถเข้าถึงฐานทัพทั้งทางอากาศ และทางน้ำในประเทศไทย จะทำให้สหรัฐฯ สามารถเข้าถึงทรัพยากรที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินงานด้านชีวภาพ ประเทศไทยยังเป็นจุดที่จะใช้ขนส่งทางอากาศ และทางบกสำหรับในภูมิภาค และตะวันออกเฉียงกลาง และเป็นจุดปฏิบัติการใกล้มหาสมุทรอินเดีย และช่องแคบมะละกา เพื่อการตรวจตราทางอากาศด้วย นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่และยุทธโศปกรณ์สำหรับฝึกอบรมหรือเหตุฉุกเฉิน เป็นทรัพยากรด้านการโทรคมนาคม เป็นจุด

³³ “สหรัฐฯ ขนทหารเขมรเข้าไทย เครื่องบินลำเลียงมาอยู่ตะเภา,” ประชาธิปไตย (6 เมษายน 2518):1.

³⁴ “ลอนนอลฝ่าท่ากระสุนมาอยู่ตะเภา” ประชาธิปไตย (13 เมษายน 2518):1.

³⁵ DNSA, KT 01467. The Secretary’s 8.00 a.m. Staff’s Meeting - January 6, 1975. January 6,

เพื่อการเฟื่องฟู วงจรการปฏิบัติการฉุกเฉินทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และมหาสมุทรอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะที่รัฐบาลประชาธิปไตยในประเทศอินโดจีนกำลังจะล่มสลาย ทำให้สหรัฐฯ มีความจำเป็นต้องยุติปฏิบัติการในฐานะปฏิบัติการเกือบจะทั้งหมดในประเทศเหล่านั้น³⁶

ในช่วงเดือนเมษายน 2518 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศอินโดจีน 2 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา และเวียดนามใต้ล่มสลาย คิสซิงเจอร์ได้มีหนังสือแจ้งต่อกระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ ถึงความจำเป็นของกำลังทหารสหรัฐฯ ในระยะยาวในประเทศไทย โดยระบุว่า ในการที่จะรักษาความน่าเชื่อถือ และความคล่องตัวของสหรัฐฯ ในงบประมาณที่เหมาะสมภายในระยะเวลา 2 ปี ประธานาธิบดีสหรัฐฯ เห็นว่าควรดำเนินการ ดังนี้

1) หลังจากฤดูแล้ง ให้ลดกองกำลังพลในประเทศไทยลงจาก 27,000 เหลือ 21,300 ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2518

2) ลดกำลังพลลงจาก 21,300 คน ในวันที่ 1 กรกฎาคม 2518 ลงเหลือ 12,000 คน ในวันที่ 30 มิถุนายน 2519 โดยจะถอนทหารออกในช่วงไตรมาสที่ 4 ของปี 2519 กำลังทหารที่เหลืออยู่นี้ จะเป็นกำลังรบสำหรับเครื่องบิน B-52 6 ลำ เครื่องบินรบ Squadron 2 ลำ เครื่องบิน AC-130 squadron 1 ลำ เครื่องบิน RF-4s 6 เครื่อง เครื่อง USN P-3s 3 เครื่อง U-2Rs 4 ลำ และเครื่องบินสนับสนุนที่จำเป็น

3) ประกาศลดกำลังพลทหาร 10,000 คน ภายใน 31 ธันวาคม 2519 โดยให้ดำเนินการแล้วเสร็จภายในไตรมาสที่ 2 ของปีงบประมาณ พ.ศ. 2520 โดยเป็นกำลังรบสำหรับเครื่องบินรบ squadron, RF-4s, USN P-3s, U-2Rs และเครื่องบินสนับสนุนที่จำเป็น

4) จะรักษาฐานทัพที่อุดรธานีไว้ในสถานะรักษาการณ์ (caretaker status) อย่างน้อยที่สุดตลอดปี พ.ศ. 2520 จะมีการกำหนดเวลาที่ชัดเจนในการยุติปฏิบัติการที่ฐานทัพอุดรธานี และนครราชสีมาต่อไป มีการวางแผนใช้ฐานทัพที่อุดรธานีในการฝึกอบรมหน่วยปฏิบัติการทางอากาศ (Tactical Air Units) สำหรับปฏิบัติการในกัมพูชา ที่อยู่ในระหว่างการถ่ายโอนจากฐานทัพอื่น ๆ ในเขตแปซิฟิก

³⁶ Ibid.

5) กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหมของสหรัฐฯ และสถานทูตสหรัฐฯ ในประเทศไทย ควรเริ่มหารือกับรัฐบาลไทยเกี่ยวกับกองกำลังที่จะคงไว้ในประเทศไทยต่อไป เพื่อเจรจาต่อรองเกี่ยวกับการทำสัญญาในการรักษาฐานทัพที่อุดร ไว้ในสถานะรักษาการณ์ รวมทั้งการเข้ามาใช้ฐานทัพได้ใหม่ และการสับเปลี่ยนกำลัง หากไม่มีการต่อรองสิทธิเหล่านี้ ได้ ประเด็นเรื่องขนาดของกำลังทหาร และกำหนดระยะเวลาในการถอนทหาร ก็จะต้องยังคงเป็น ประเด็นที่ต้องทบทวนกันต่อไป

6) จะไม่มีการประกาศถอนทหารจนกว่าจะถึงฤดูแล้งในปี พ.ศ. 2519³⁷

โดยสรุปแล้ว สิ่งที่สหรัฐฯ ต้องการ เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์ด้านความมั่นคงใน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงปี พ.ศ. 2518-2519 หรือหลังการล่มสลายของอินโดจีน คือ การ ทอยถอนกำลังออกจากประเทศไทยไป โดยที่สหรัฐฯ จะต้องเป็นผู้กำหนดได้เองว่า จะถอน ทหารออกไปเป็นจำนวนเท่าใด และเมื่อไร สหรัฐฯ ยังคงมีความต้องการรักษากำลังรบสำหรับ เครื่องบินประเภทต่าง ๆ จำนวนหนึ่ง ในขณะที่กองกำลังประเภทพลรบหมดความสำคัญลงไป มาก สิ่งที่สหรัฐฯ ต้องการได้รับความร่วมมือจากไทย เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ การ ใช้ทรัพยากรด้านข่าวกรองที่ค่ายรามสูร ใช้ฐานทัพอยู่ตะเภาเพื่อเป็นจุดจอดพักเติมน้ำมัน และ การใช้ฐานปฏิบัติการหลายแห่งในประเทศไทยที่ยังดำเนินการอยู่ เช่น ใช้ฐานทัพที่อุดรธานี เพื่อฝึกหัดทหาร ใช้ฐานทัพที่นครราชสีมาเพื่อเก็บยุทธโศปกรณ์บางส่วน เป็นต้น ซึ่งสหรัฐฯ มีความจำเป็นต้องทำให้แน่ใจว่า เมื่อได้ถอนกำลังออกจากประเทศไทยไปแล้ว จะยังคงมีสิทธิใน การกลับมาใช้ฐานปฏิบัติการต่าง ๆ เหล่านี้ได้ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังต้องการให้ประเทศไทย ยังคงรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับสหรัฐฯ สนับสนุนสหรัฐฯ ในเวทีระหว่างประเทศ รวมทั้งเป็น ประเทศผู้ส่งออกอาหารหลักในภูมิภาค เพื่อที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้ ผู้กำหนดนโยบาย ของสหรัฐฯ จึงต้องพยายามสร้างความมั่นใจให้ได้ว่า ประเทศไทยจะมีรัฐบาลที่เป็นมิตร และ สามารถดำเนินนโยบายที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ได้³⁸

³⁷ DNSA. "Thailand – Prospects for Internal Stability". April 1975.

³⁸ Ibid.

การเปลี่ยนแปลงบริบทความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ

กล่าวได้ว่า รัฐบาลพลเรือนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมชนั้นเป็นรัฐบาลที่ต้องทำงานท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างหนัก ทั้งในระดับภูมิภาค และในระดับประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงบริบทความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ กรณีความเปลี่ยนแปลงในระดับภูมิภาค คือ การล่มสลายของอินโดจีน ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น นอกจากจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้รัฐบาลจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ในเรื่อง การกำหนดนโยบายถอนทหารสหรัฐ ออกจากประเทศไทย ของรัฐบาลเสนีย์ ปราโมช และรัฐบาล คึกฤทธิ์ ปราโมชแล้ว ยังส่งผลให้กลุ่มนิสิต นักศึกษา ปัญญาชน ที่มีการเรียกร้องให้มีการถอนทหารสหรัฐ ออกจากประเทศไทยมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลสัญญา มีการเรียกร้องในประเด็นนี้เพิ่มมากขึ้นด้วย รวมทั้งทำให้รัฐบาลถูกตั้งคำถามมากขึ้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับประเทศอินโดจีน หลังจากที่ประเทศเหล่านี้ได้เปลี่ยนเป็นคอมมิวนิสต์ ดังจะเห็นได้จาก การที่สื่อมวลชนได้ตั้งคำถามต่อ นายกรัฐมนตรีคึกฤทธิ์ว่า จะทำอะไรเมื่อประเทศเพื่อนบ้านในอินโดจีนกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปหมดแล้ว และการที่สหรัฐฯ กำลังจะถอนตัวออกจากภูมิภาค ทั้งให้ประเทศไทย ต้องอยู่แถวหน้าในการเผชิญกับคอมมิวนิสต์โดยตรง ซึ่ง ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ก็ได้ตอบว่า ประเทศไทยจะต้องรักษามิตรภาพอันดีกับสหรัฐฯ ไว้ แต่จะต้องมีวิธีการใหม่³⁹

นอกจากตัวนายกรัฐมนตรีเองแล้ว ผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ของไทย ก็ตระหนักถึงความสำคัญของการล่มสลายของอินโดจีน อันส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงบริบทความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ ในลักษณะที่แตกต่างกันไป กองทัพจะเป็นกลุ่มที่ห่วงใยเกี่ยวกับสถานการณ์ความมั่นคงของชาติซึ่งสันคลอนจากการตกเป็นคอมมิวนิสต์ของกัมพูชามากที่สุด ในขณะที่ฝ่ายกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับกิจการในภูมิภาค ดูเหมือนจะไม่วิตกกังวลกับภัยคุกคามจากชาติคอมมิวนิสต์ในอินโดจีนนัก แต่กลับมองว่า การล่มสลายของอินโดจีน ซึ่งทำให้ความจำเป็นที่สหรัฐฯ จะต้องใช้กำลังรบในประเทศไทยหมดไปนั้น เป็นโอกาสอันดีที่จะผลักดันการถอนทหารสหรัฐ ออกจากประเทศไทย และเร่งฟื้นฟูความสัมพันธ์กับประเทศอินโดจีน ดังจะเห็นได้จากการที่เจ้าหน้าที่กระทรวงฯ ได้บอกกับเจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐฯ ว่า กระบวนการสร้างชาติภายในของกัมพูชาน่าจะทำให้กัมพูชาไม่สามารถคุกคามไทยได้ในขณะนี้ และส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองกำลังของสหรัฐฯ ในไทยนั้น

³⁹ NARA, AAD. Declassified/Released US Department of State EO Systemic Review, July 5, 2006, subject "Future Thai Reaction to the Indochina Situation," Masters to SECSTATE WASHDC, April 18, 1975.

นายวรพูน ชัยนาม หัวหน้ากองอเมริกา กระทรวงการต่างประเทศ ได้ชี้แจงกับเจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐฯ ว่า การล่มสลายของรัฐบาลประชาธิปไตยในอินโดจีนนั้น ทำให้ไม่มีเหตุผลที่จะต้องคงกองกำลังทหารของสหรัฐฯ ไว้ในไทยต่อไป ดังนั้น การเร่งถอนทหารออกไปโดยเร็ว จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะป้องกันไม่ให้เกิดความบาดหมางในความสัมพันธ์ไทย – สหรัฐฯ ในประเด็นอื่น ๆ ต่อไป⁴⁰

สำหรับบริบทความเปลี่ยนแปลงในประเทศนั้น รัฐบาลคึกฤทธิ์ ปราโมช ยังคงต้องรับมือกับปัญหาการเรียกร้องของชนชั้นล่างในสังคม อันเนื่องมาจากปัญหาเศรษฐกิจ และการที่ชนชั้นล่างเหล่านี้รู้สึกถึงการไม่ได้รับความเป็นธรรม นำไปสู่การประท้วงต่าง ๆ ของชาวนาและแรงงาน ซึ่งได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องจากช่วงรัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์⁴¹ การประท้วงเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งเชิงผลประโยชน์ในสังคมอย่างรุนแรงที่ยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และเป็นชนวนให้เกิดการประท้วงอื่นๆ ติดตามมามากขึ้น หลายครั้งกลุ่มนิสิตนักศึกษา ยังคงเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญในการประสานงาน และนำผู้แทนแรงงานและชาวนาเข้าพบนายทุน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ ตัวอย่างข่าวการประท้วงของกลุ่มแรงงาน และชาวนา ในช่วงปี พ.ศ. 2518 เช่น “คนงานรถเมลศรีนครสไตรค์ เรียกร้อง 56 ข้อ ยังตกลงไม่ได้,” ประชาธิปไตย (8 มกราคม 2518):1. “สไตรค์ 3 แห่งยังคงตกลงกันไม่ได้ กรรมแรงงานหมดทางช่วย,” ประชาธิปไตย (14 มกราคม 2518):1. “คนงานไฟร์สโตนถูกเบียด - ค่าแรง นัคหยุดงานทั่วประเทศจนกว่าชนะ,” ประชาธิปไตย (21 เมษายน 2518) :1. “กรรมกรชุมนุมใหญ่วันนี้ นศ. ทูภาคประกาศหนุน,” ประชาธิปไตย (4 มิถุนายน 2518) : 1. “กรรมกรให้เวลา 48 ชม. พร้อมตัดน้ำ - ไฟตอบโต้,” ประชาธิปไตย (5 มิถุนายน 2518) : 1.

เหตุการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย – สหรัฐฯ

นอกจากกรณีการล่มสลายของอิน โดจิน ที่ทำให้เราได้เห็นถึงพลัง 2 ฝ่ายในสังคมไทย ที่มีความคิดเห็น และแนวทางในการดำเนินนโยบายที่แตกต่างกันเกี่ยวกับกรณีฐานทัพ และ กองกำลังของสหรัฐฯ ในประเทศไทยแล้ว ในสมัยรัฐบาลทักษิณก็ยังได้เกิดเหตุการณ์สำคัญ หลายเหตุการณ์ที่เกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ไทย – สหรัฐฯ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความ แตกแยกในสังคมที่ทวีความรุนแรง และชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย กรณีที่จะยกมาเป็นประเด็นอภิปราย ในที่นี้ ได้แก่ กรณีทหารสหรัฐฯ จากค่ายรามสูรทำร้ายคนไทยและอ้างเอกสิทธิทางการทูต และ กรณีมายาเกซ

กรณีทหารสหรัฐฯ จากค่ายรามสูรทำร้ายคนไทย

กรณีทหารสหรัฐฯ ที่เป็นคนของค่ายรามสูรได้ทำร้ายคนไทย และปฏิเสธที่จะขึ้นศาล ไทยเพื่อรับการพิจารณาความผิดในคดีดังกล่าว โดยอ้างว่ามีเอกสิทธิทางการทูตนั้น เกิดจาก การที่นายลือชัย กิจภักดิ์ ถูกทหารอเมริกันที่ค่ายรามสูร จังหวัดอุดรธานี จับกุมตัวไปกักขังทำ ให้เสื่อมเสียอิสรภาพ และทำร้ายร่างกายอย่างป่าเถื่อน ทั้งยังปลดอาวุธเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยที่ เข้าไปติดต่อดีความผิดในคดี โดยอ้างว่าทหารอเมริกันมีเอกสิทธิ์ไม่ต้องขึ้นศาลไทย ทำให้นักศึกษาประชาชนจังหวัดอุดรธานีทนไม่ไหว ต้องเดินขบวนประท้วง และ ส.ส. เตรียมยื่น กระหู่คว่นให้รัฐบาลชี้แจงการที่นายทหารชั้นผู้ใหญ่แอบทำสนธิสัญญาที่เสียเปรียบกับ ชาวต่างชาติไว้มาก⁴²

ในประเด็นนี้ นายมารุต บุญนาค นายกสมาคมทนายความไทย กล่าวว่า สถานกงสุล อเมริกันที่ปฏิเสธไม่ยอมส่งทหารอเมริกันมาขึ้นศาลไทยทำไมถูกต้อง เนื่องจากเอกสิทธิ์ ทางการทูตจะใช้ได้เฉพาะคดีแพ่ง แต่กรณีนี้เป็นคดีอาญา นอกจากนี้ ตามกฎหมายระหว่าง ประเทศ เอกสิทธิ์ทางการทูตจะใช้ได้เฉพาะสำหรับผู้ที่เป็นทูต และเจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่ใน สถานทูตเท่านั้น อย่างไรก็ตาม นายสุธรรม ภัทราคม ประธานศาลฎีกา แย้งว่า หน่วยทหารที่ เข้ามาอยู่ในประเทศไทยโดยรัฐบาลอนุญาตแล้ว จะได้รับเอกสิทธิ์ทางการทูตทั้งหมด ดังนั้น จึงขึ้นอยู่กับฝ่ายอเมริกันเองว่าจะยอมให้ทหารของตนอยู่ได้ศาลไทยหรือไม่ ในกรณีดังกล่าว จึง อยู่ที่ผู้เสียหายจะต้องไปร้องเรียนกับผู้บังคับบัญชาของนายทหารผู้นั้นให้ลงโทษ ศาลไทยไม่มี

⁴² “ประณามทหารอเมริกันทำร้ายคนไทย” ประชาธิปไตย (13 เมษายน 2518):1.

อำนาจอะไร⁴³ การอ้างสิทธิ์ไม่ขึ้นศาลไทยของทหารสหรัฐฯ ดังกล่าวนี้นำให้นิสิต นักศึกษา และสื่อมวลชนได้นำมาเป็นประเด็นในการโจมตีการดำเนินงานรัฐบาล ศูนย์นักศึกษาคูได้ยื่นหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เพื่อขอให้ชี้แจงเรื่องเอกสิทธิ์ของทหารสหรัฐฯ⁴⁴ และได้นำขบวนนักศึกษามาประท้วงที่สถานทูตสหรัฐฯ ในกรณีดังกล่าว⁴⁵ จากนั้นแนวร่วมประชาชนได้เข้ามาร่วมชุมนุมด้วย⁴⁶ ต่อมากลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ สภากาแฟเพื่อพิทักษ์สิทธิเสรีภาพ และตัวแทนพรรคการเมืองหลายพรรค ได้ร่วมเรียกร้อง โดยที่พรรคแนวร่วมสังคมนิยม และพรรคประชาธิปไตยได้นำเรื่องเข้าอภิปรายในสภา⁴⁷

ส่วน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ได้แสดงความเห็นต่อกรณีดังกล่าวว่าเป็นหลักสากลที่ทหารต่างชาติทำผิดแล้วไม่จำเป็นต้องขึ้นศาลไทย ไม่ใช่เรื่องเอกสิทธิ์ทางการทูตอย่างไรก็ดี นายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้ชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เป็นผู้ตัดสินใจเด็ดขาดในกรณีนี้⁴⁸ ชาติชายออกความเห็นว่าย ไทยสามารถนำตัวทหารสหรัฐฯ ผู้ก่อเหตุมาขึ้นศาลไทยได้ อย่างไรก็ดี คู่กรณีได้ยกฟ้องในเวลาต่อมาหลังจากได้รับคำชดเชยจากทางค่ายรามสูร⁴⁹

⁴³ “มารุตติงสุดอเมริกัน ประธานศาลฎีกาแย้ง,” ประชาธิปไตย (14 เมษายน 2518):1.

⁴⁴ “นศ. ข้องใจอภิสิทธิ์ต่างชาติ ยื่นหนังสือท้วงชาติชาย,” ประชาธิปไตย (15 มีนาคม 2518):1.

⁴⁵ “อเมริกันไม่ยอมถอนฐานทัพ ไม่หวั่นประชาชนเดินขบวน,” ประชาธิปไตย (16 เมษายน 2518):1.

⁴⁶ “ประท้วงอเมริกันไม่ขึ้นศาลไทย เรียกร้องรวมพลังขับไล่ต่างชาติ,” ประชาธิปไตย (19 เมษายน 2518):1.

⁴⁷ “นักการเมืองผ่นักกำลังสู้ ให้รัฐจัดการอเมริกันหมิ่นศาลไทย,” ประชาธิปไตย (22 เมษายน 2518):1.

⁴⁸ “อเมริกันทำผิดไม่ต้องขึ้นศาล นายกฯ เป็นหลักปฏิบัติสากล,” ประชาธิปไตย (17 เมษายน 2518):1.

⁴⁹ “4 ทหารอเมริกันซ้อมคนไทยขึ้นศาลแล้ว,” ประชาธิปไตย (23 เมษายน 2518):1.

กรณีมายาเกซ

กรณีที่น่าจะเป็นประเด็นใหญ่ในสังคมไทย และนับว่าเป็นชนวนสำคัญที่ทำให้กระทรวงการต่างประเทศของไทยยื่นข้อเสนอที่ขัดกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ อย่างรุนแรงในเวลาต่อมา คือ กรณี “มายาเกซ” กรณีดังกล่าวเกิดขึ้นในวันที่ 12 พฤษภาคม 2518 เมื่อเรือสินค้ามายาเกซ (Mayaguez) ของสหรัฐฯ ซึ่งกำลังเดินทางจากฮ่องกงมายังท่าเรือสตัมบูร์ก ได้ถูกจับกุมในน่านน้ำกัมพูชาพร้อมกับลูกเรือจำนวน 39 คน และรัฐบาลฝ่ายเขมรแดงได้นำเรือดังกล่าวไปไว้ที่ เกาะตัง (Koh Tang) ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี มองว่า สหรัฐฯ อาจใช้ปฏิบัติการทางอากาศจากเรือจากฐานทัพในไทยเพื่ดำเนินการกับการกระทำความผิดของกัมพูชา ซึ่งถือเป็นการล่วงละเมิดอำนาจอธิปไตยของไทย จึงได้แจ้งให้อุปทูตสหรัฐฯ ทราบว่ารัฐบาลไทยจะไม่ยอมให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพในประเทศไทยเพื่อสนับสนุนปฏิบัติการในกัมพูชาโดยเด็ดขาด ในขณะที่พลเอกกฤษณ์ สีวะรา กล่าวว่าไม่ทราบเรื่องที่สหรัฐฯ ส่งนาวิกโยธินเข้ามาในไทย แต่คิดว่าถ้าสหรัฐฯ จะทำเช่นนั้น ก็น่าจะแจ้งให้ฝ่ายไทย คือ ทหาร หรือ กระทรวงการต่างประเทศทราบก่อน⁵⁰

ฝ่ายผู้กำหนดนโยบายของสหรัฐฯ เมื่อได้รับรายงานเรื่องดังกล่าว ก็ได้นำมาหารือกันทันทีในที่ประชุมสภาความมั่นคง วันที่ 13 พฤษภาคม 2518 เกี่ยวกับปฏิบัติการเพื่อนำเรือมายาเกซกลับคืนมา ซึ่งจำเป็นต้องใช้กองกำลังนาวิกโยธิน และเฮลิคอปเตอร์ที่ฐานทัพอยู่ตะเภของไทยอย่างเร่งด่วนที่สุด แต่นายพลสหรัฐฯ คนหนึ่ง คือ เบนท์ สโคครอฟท์ (Lt. General Brent Scowcroft) ของสหรัฐฯ ได้ท้วงติงว่า การดำเนินการดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหา เนื่องจากนายกรัฐมนตรีของไทยได้แถลงไว้ก่อนหน้านี้ว่าไม่ประสงค์ให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพในไทยเพื่อปฏิบัติการนี้ ในขณะที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เจมส์ ชเลซิงเจอร์ (James Schlesinger) เห็นว่า ฝ่ายไทยอาจเปลี่ยนใจและหันมาเข้าข้างสหรัฐฯ หากปฏิบัติการดังกล่าวประสบผลเนื่องจากที่ผ่านมาเคยมีกรณีเช่นนี้เกิดขึ้นมาก่อน คือผู้นำไทยได้แสดงออกต่อสาธารณชนว่าตนคัดค้านการดำเนินการของสหรัฐฯ แต่แท้จริงแล้วยินดีให้สหรัฐฯ ดำเนินการได้⁵¹

* เกาะตัง (Koh Tang) เป็นเกาะเล็กๆ ในเขตน่านน้ำสากลใกล้กับหมู่เกาะปูโลหวาย (Pulo Wai) ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกของเกาะฟูกิวกใน (Phu Quoc) ในเวียดนาม

⁵⁰ “สหรัฐฯ เริ่มสงครามแล้ว ถล่มเรือปืนเขมร 7 ลำ,” ประชาธิปไตย (15 พฤษภาคม 2518):1.

⁵¹ “Minutes of National Security Council Meeting, May 13, 1975,” in Foreign Relations of the United States, 1969 – 1976 Vol.10 pp. 991 – 1000.

ในวันเดียวกันนั้นเอง เฮนรี คิสซิงเจอร์ ก็ได้สั่งให้ส่งเฮลิคอปเตอร์ และนาวิกโยธิน สหรัฐฯ จากโอกินาวามายังฐานทัพอุตะเกาและไปยังเกาะตัง เพื่อช่วยเหลือลูกเรือมายาเกชกลับมาจากกัมพูชาในทันที แม้จะยอมรับว่าวิกฤตกังวลกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก เนื่องจากปฏิบัติการดังกล่าวจะทำให้ดูเหมือนว่า สหรัฐฯ กำลังลักลอบใช้ฐานทัพในประเทศไทย ทั้ง ๆ ที่ความจริงแล้วก็น่าจะเป็นสิ่งที่สหรัฐฯ ทำได้โดยชอบธรรมอยู่แล้ว ทั้งนี้ คิสซิงเจอร์เชื่อว่า กองทัพไทยจะต้องสนับสนุนการดำเนินการครั้งนี้ของสหรัฐฯ แต่รัฐบาลไทยจะต้องออกมาต่อต้านอย่างแน่นอน⁵²

ประเด็นที่น่าสนใจคือ สถานทูตสหรัฐฯ ในประเทศไทย ได้เลือกที่จะแจ้งให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ซึ่งเป็นรองผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้น และเป็นผู้ดำเนินการติดต่อโดยตรงระหว่างสถานทูตสหรัฐฯ และกองบัญชาการทหารสูงสุด ทราบสถานการณ์เมื่อเวลา 3.00 น. ของวันที่ 14 พฤษภาคม 2518 ว่าจะมีการอพยพจากโอกินาวามายังอุตะเกา เกรียงศักดิ์ก็ได้อนุมัติอย่างกว้าง ๆ ไป และไม่ได้พยายามที่จะติดต่อเพื่อแจ้งให้นายกรัฐมนตรี หรือกระทรวงการต่างประเทศทราบแต่อย่างใด เนื่องจากเห็นว่าน่าจะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี⁵³

การคาดการณ์ของคิสซิงเจอร์ตามที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น ปรากฏเป็นความจริงในเวลาต่อมา เมื่อสถานทูตสหรัฐฯ รายงานว่า ภายหลังจากที่สหรัฐฯ ได้มีปฏิบัติการทางอากาศเพื่อนำลูกเรือมายาเกช กลับคืนมาจากฝ่ายกัมพูชา ฝ่ายไทยมีปฏิกิริยาได้ตอบอย่างรุนแรงต่อปฏิบัติการของกองทัพเรือสหรัฐฯ จากอุตะเกา นายกรัฐมนตรีก็กฤทธิ์ได้มีหนังสือถึงสถานทูตสหรัฐฯ ว่า หากไม่มีการถอนกำลังรบของสหรัฐฯ ออกจากฐานทัพอุตะเกาในทันที ก็จะส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ อย่างรุนแรง ซึ่งสหรัฐฯ เห็นว่า กฤทธิ์จำเป็นต้องแสดงออกต่อสาธารณชนเพื่อสร้างสถานะของตัวเองต่อรัฐบาลกัมพูชา และประชาชนไทย และหากสาธารณชนไทยกดดันกฤทธิ์ กฤทธิ์ก็อาจสนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาเดินขบวนต่อต้านสหรัฐฯ สั่งให้ปิดฐานทัพอุตะเกา หรือเร่งการสั่งให้ถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย⁵⁴ ในขณะที่มีรายงานว่าพลเอกถฤษณ์ สีวะรา ได้กล่าวกับเจ้าหน้าที่ซีไอเอสสหรัฐฯ

⁵² “Minutes of National Security Council Meeting, May 13 – 14, 1975,” in *Foreign Relations of the United States, 1969 – 1976 Vol. 10* pp. 1004 - 1018.

⁵³ Sean R. Randolph, *The United States and Thailand : Alliance Dynamics, 1950-1985* (Berkeley, California : Institute of East Asian Studies University of California, Berkeley, 1986) p. 184.

⁵⁴ DNSA, HN 01836. “The Mayaguez Incident”. May 14, 1975.

ในการหาเรืออย่างไม่เป็นทางการว่า เขาารู้สึกพอใจที่สหรัฐฯ ได้ตัดสินใจดำเนินการอย่างเด็ดขาดในการช่วยเหลือลูกเรือมายาเกซ⁵⁵

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี ได้แถลงข่าวเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2518 ว่า เขาจะตัดสินใจตอบโต้สหรัฐฯ ที่ได้ดำเนินการล่วงละเมิดอธิปไตยของไทยในครั้งนี หลังจากที่ได้หารือกับชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งอยู่ระหว่างการเดินทางไปเข้าร่วมประชุมอาเซียน ในขณะที่พลเอกประมาธ อธิการบดี รอนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้แถลงข่าวว่า การกระทำของสหรัฐฯ ไม่ใช่การล่วงละเมิดอธิปไตยของไทย แต่เป็นเพียงการผิดมารยาททางการทูตเพียงเล็กน้อยเท่านั้น การเผยแพร่ข่าวดังกล่าวทำให้นายกรัฐมนตรีได้ออกแถลงข่าวคำนิยามวลชนอย่างโกรธเคืองว่า พยายามที่จะสร้างความแตกแยกในคณะรัฐบาล และกระทรวงการต่างประเทศได้ออกมาแถลงมาตรการในการตอบโต้สหรัฐฯ 3 มาตรการ คือ เรียกตัวเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ดี ซี กลับมายังประเทศไทย ทำหนังสือแจ้งสถานทูตทุกประเทศในประเทศไทยว่า รัฐบาลต่อต้านการกระทำของสหรัฐฯ และเน้นย้ำให้ถอนทหารสหรัฐฯ ทั้งหมดออกจากประเทศไทยทันที⁵⁶

การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชนเกี่ยวกับกรณีมายาเกซ ยิ่งทำให้ความริ้วฉานระหว่างสหรัฐฯ และรัฐบาลไทยชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อมีรายงานการให้สัมภาษณ์ของคิสซิงเจอร์เกี่ยวกับกรณีดังกล่าวว่า ไม่ควรไปสนใจนักการเมืองไทย แต่ควรสนใจกองทัพมากกว่า กองทัพไทยนั้นก็พอใจที่จะให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพอยู่ต่อไป⁵⁷ การนำเสนอข่าวดังกล่าวได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่ฝ่ายไทยเป็นอย่างมาก และทำให้มีผู้คนจำนวนกว่า 5,000 คน ออกมาชุมนุมประท้วงกรณีดังกล่าว ณ สถานทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทยเป็นเวลา 3 วัน เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลสหรัฐฯ มีแถลงการณ์ขอโทษไทย ผู้ชุมนุมดังกล่าวได้สลายตัวไปเมื่อ คึกฤทธิ์ออกมาแถลงว่า เอ็ดเวิร์ด มาสเตอร์ส (Edward Masters) ของสหรัฐฯ ได้ออกมากล่าว

⁵⁵ "Minutes of National Security Council Meeting, May 13 – 14, 1975," in Foreign Relations of the United States, 1969 – 1976 Vol. 10 pp. 1004 - 1018.

⁵⁶ NARA, AAD. Declassified/Released US Department of State EO Systemic Review, July 5, 2006, subject "Future Thai Reactions to the Mayaguez Incident," Whitehouse to SECSTATE WASHDC, April 16, 1975.

⁵⁷ William Shawcross, "Making the Most of Mayaguez," Far Eastern Economic Review (May 30, 1975 : 11-12.

แสดงความเสียใจในกรณีดังกล่าว⁵⁸ โดยระบุว่า “สหรัฐฯ รู้สึกเสียใจที่ได้มีความเข้าใจผิดเกิดขึ้นระหว่างไทยกับสหรัฐฯ อันเนื่องมาจากการนำอาหารนาวิกโยธินจำนวนหนึ่งเข้ามาเป็นการชั่วคราว...” รวมทั้งเน้นย้ำว่า “... สหรัฐฯ ยังคงมีนโยบายที่จะเคารพอธิปไตย และเอกราชของประเทศไทย...” พลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ออกมากล่าวว่า คำขอโทษนั้นเป็นที่พอใจแล้ว แต่ยังคงต้องมีการหารือร่วมกับเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ต่อไปเกี่ยวกับการแก้ไขข้อสัญญาต่าง ๆ ที่ไทยยังคงเสียเปรียบสหรัฐฯ อยู่ และนายกรัฐมนตรีก็กฤทธิ์ ปราโมช กล่าวว่าพอใจกับการขอขมาของสหรัฐฯ ซึ่งได้ใช้คำว่า apologize⁵⁹

อย่างไรก็ตาม มาสเตอร์สได้ให้สัมภาษณ์แก่กูดลดาว่า ในการเข้าพบกับกฤทธิ์นั้นเขาไม่ได้กล่าวคำขอโทษแต่อย่างใด และได้ชี้แจงให้กิสซิงเจอร์ทราบในภายหลัง แต่ดูเหมือนว่ากิสซิงเจอร์จะเข้าใจว่ากฤทธิ์จำเป็นต้องแสดงท่าทีดังกล่าว⁶⁰

การต้องเผชิญกับปัญหาความสัมพันธ์ไทย – สหรัฐฯ และพลวัตความเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในช่วงรัฐบาลพลเรือนกฤทธิ์ ปราโมช ทำให้ไทยไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากจะทำให้สาธารณชนเข้าใจว่า สหรัฐฯ กำลังอยู่ในกระบวนการถอนกำลังออกจากประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2518 กองบัญชาการทหารสูงสุดได้ประกาศว่า ตามที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐฯ ได้แถลงเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2518 ว่า สหรัฐฯ จะถอนกำลังจำนวน 7,500 คน ออกจากประเทศไทย ภายในวันที่ 30 มิถุนายน 2518 นั้น เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2518 สหรัฐฯ ได้ถอนเครื่องบินขับไล่ทิ้งระเบิด B52 ทั้งหมด 17 เครื่อง ออกจากประเทศไทย และในวันที่ 15 มิถุนายน 2518 ได้ถอนเครื่องบินขับไล่ทิ้งระเบิด F111 ทั้ง 31 เครื่อง และจะยุติปฏิบัติการที่ฐานบินอุบลราชธานีโดยเร็ว จากนั้น ในวันที่ 24 พฤศจิกายน 2518 ก็ได้มีการแถลงอีกครั้งว่า สหรัฐฯ จะถอนเครื่องบินรบที่ประจำอยู่ ณ ฐานบินโคราช จำนวนประมาณ 50 เครื่อง และจะหยุดปฏิบัติการ ณ ฐานบินนครราชสีมา รวมทั้งถอนกำลังทหารจำนวน 4,500 คน ออกจากประเทศไทย ภายในวันที่ 29

⁵⁸ Norman Peagam, “Thailand’s Turn to Protest,” *Far Eastern Economic Review* (May 30, 1975) : 12.

⁵⁹ “สหรัฐฯขอขมาไทย นศ. เตรียมไล่ฐานทัพต่อ,” *ประชาธิปไตย* (20 พฤษภาคม 2518):1.

⁶⁰ สัมภาษณ์เอ็ดเวิร์ด อี มาสเตอร์ส อดีตอุปทูตสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย ระหว่างปี 2513 (1971) - 2519 (1976) โดยกูดลดา เกษบุญชู มีด (ไม่ระบุวันที่)

กฎหมาย 2519⁶¹ อย่างไรก็ตาม ท่าทีของกองทัพคือการเรียกร้องให้ปรองดองกองกำลังไว้ในประเทศไทย

บทบาทพลังสังคมฝ่ายขวาในความสัมพันธ์ไทย – สหรัฐฯ

กระแสความเปลี่ยนแปลงในระดับภูมิภาค ได้แก่ การล่มสลายของอินโดจีน นอกจากจะก่อให้เกิดปฏิกริยาตอบสนองที่แตกต่างกันเป็น 2 ฝ่าย ในระดับผู้นำแล้ว ในระดับประชาชนทั่วไปก็ได้เกิดปฏิกริยาในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือ ในขณะที่ประชาชนฝ่ายหนึ่งที่มีแนวคิดอนุรักษ์นิยมเกิดความวิตกกังวลและหวาดระแวงเพิ่มมากขึ้นจากภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ที่ขยับเข้ามาใกล้ประเทศไทยมากขึ้น จากการที่ประเทศเพื่อนบ้านกลายเป็นคอมมิวนิสต์ และผู้อพยพจากประเทศต่าง ๆ เหล่านี้จำนวนมาก ได้หลั่งไหลเข้ามาในประเทศไทย คนกลุ่มนี้ต้องการให้กองกำลังสหรัฐฯ ยังคงอยู่ในประเทศไทยต่อไปเพื่อปกป้องประเทศไทยจากภัยคุกคามที่เพิ่มขึ้นนี้ ในขณะที่อีกกลุ่มหนึ่งได้เคลื่อนไหวในทิศทางที่ตรงกันข้ามดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 คนกลุ่มนี้ประกอบด้วยนิสิต นักศึกษา และปัญญาชนที่มีแนวคิดเชิงก้าวหน้า ซึ่งมองว่า การล่มสลายของอินโดจีน เป็นสัญญาณที่แสดงให้เห็นถึงความล้มเหลวในการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ และความเปลี่ยนแปลงไปสู่บริบทใหม่ของการเมืองระหว่างประเทศ ที่สหรัฐฯ อาจมิใช่ประเทศมหาอำนาจเพียงประเทศเดียวอีกต่อไป และประเทศไทยควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวทางในการดำเนินนโยบายต่างประเทศใหม่ โดยไม่อิงกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ และสิ่งที่สหรัฐฯ จะเอื้อให้แก่ประเทศไทยดังที่เคยเป็นมา

ในช่วงการล่มสลายของอินโดจีน ได้ปรากฏข่าวว่ามีการใช้ฐานทัพหลายแห่งในประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานทัพอุตะเถาถูกใช้ในการลำเลียงอาวุธยุทธสัมภาระให้กัมพูชา⁶² รวมทั้งเป็นจุดจอดพักเครื่องบินที่สหรัฐฯ ขนย้ายออกมาจากเวียดนาม⁶³ ทำให้

⁶¹ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, หนังสือที่ 6/2519 การถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย (เมษายน 2519) หน้า 2.

⁶² “ไทยลำเลียงอาวุธยุทธสัมภาระให้ลอนนอล เริ่มวางแผนปี 2515 - อุตะเถาช่วยเขมร,” ประชาธิปไตย (16 มีนาคม 2518):1.

⁶³ “ชาติชาย “ญวนยังไม่ขออาวุธคืน” ปช.ปช. ว่าประมาณขายอธิปไตย,” ประชาธิปไตย (5 พฤษภาคม 2518):1.

สังคมไทยตื่นตัวในเรื่องนี้ และเป็นช่วงเวลาของการก่อตัวของพลังฝ่ายขวาในสังคมไทย โบว์⁶⁴ เสนอว่า การทำความเข้าใจขบวนการฝ่ายขวาที่เกิดขึ้นในช่วงปี 2518–2519 นี้ จะต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจในสภาพเศรษฐกิจการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าว ที่รัฐบาลไทยต้องเผชิญความยากลำบากจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และการล่มสลายของประเทศอินโดจีน รวมทั้งการถอนทหารสหรัฐฯ ก็ยิ่งทำให้สถานการณ์ในประเทศมีความตึงเครียดมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ทำให้ชาวนา และกรรมกร กลายเป็นฝ่ายซ้ายมากขึ้น ในขณะที่ชนชั้นนำในสังคมกลายเป็นฝ่ายขวา และชนชั้นกลางเกิดการแตกแยกกัน โดยแกนหลักของกลุ่มฝ่ายขวาคือ ทหาร ตำรวจ นายทุนเจ้าของที่ดิน และคนจำนวนมากที่สูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย เกิดการแตกตัวเป็นสองขั้วที่ประจัญหน้ากัน สิ่งที่เห็นคือ ภาพของการต่อต้านซึ่งกันและกันของพลังสังคม 2 ฝ่ายในประเทศไทยเกี่ยวกับประเด็นการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยได้อย่างชัดเจน

ในระดับของผู้นำทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายของกองทัพ และนักการเมืองฝ่ายอนุรักษนิยมที่เป็นพันธมิตรกับกองทัพ และฝ่ายของผู้นำพลเรือน ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรีคึกฤทธิ์ ปราโมช และข้าราชการรุ่นใหม่ของกระทรวงการต่างประเทศ

ส่วนในระดับของประชาชน ก็ได้มีการแบ่งเป็น 2 ฝ่าย จากมุมมองที่แตกต่างกันในกรณีการล่มสลายของอินโดจีนดังที่ได้กล่าวถึงในข้างต้น คือ กลุ่มฝ่ายขวาที่หวาดเกรงภัยคอมมิวนิสต์ ประกอบด้วยประชาชนไทยส่วนใหญ่ที่มีแนวคิดอนุรักษนิยมและต้องการให้สหรัฐฯ อยู่ในประเทศ และกลุ่มฝ่ายซ้ายที่มีบทบาทเคลื่อนไหวในสังคมในประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมในสังคม คนกลุ่มนี้ต้องการแยกตัวเป็นอิสระจากการครอบงำของสหรัฐฯ และมองว่าการดำเนินการ และสิทธิพิเศษหลาย ๆ ประการที่กองกำลังสหรัฐฯ ในไทยได้รับนั้น เป็นการล่วงละเมิดอธิปไตยของไทย จึงเรียกร้องให้สหรัฐฯ ถอนตัวออกไปตามกำหนดเวลาที่รัฐบาลได้ประกาศไว้

⁶⁴ Katherine A. Bowie. *Ritual of National Loyalty: An Anthropology of the State and the Village Scout Movement in Thailand*. (New York : Columbia University Press, 1997) pp 99 - 101

พลังชาตินิยม

ขบวนการฝ่ายขวาที่เติบโตอย่างรวดเร็วในช่วงปี 2518 เนื่องมาจากเหตุผลที่สำคัญ 3 ประการ คือ การที่ผลประโยชน์ของทหาร และนักธุรกิจถูกคุกคามจากการประท้วงของนักศึกษา นักกิจกรรมลัทธิมาร์กซิสต์ – เหมามีอิทธิพลมากขึ้นในหมู่นิสิตนักศึกษา ผู้ใช้แรงงาน และชาวนา กิจกรรมของคนเหล่านี้ได้สร้างความหวุ่นวิตกให้แก่สังคมไทยที่ยึดมั่นในประเพณี ในขณะที่เดียวกัน การที่นิสิตนักศึกษาเห็นใจประเทศคอมมิวนิสต์ในอินโดจีน ทำให้กลุ่มอนุรักษ์นิยมไม่พอใจ การที่คอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะในอินโดจีน และการถอนทหารสหรัฐออกจากประเทศไทย จึงเป็นเหมือนฟางเส้นสุดท้ายสำหรับกลุ่มฝ่ายขวา และพลังเงิบที่เป็นเสียงข้างมาก⁶⁵

ในช่วงปี พ.ศ. 2518 – 2519 เกิดการแบ่งฝักฝ่ายอย่างชัดเจนในสังคมไทย กลุ่มที่สำคัญได้แก่ กลุ่มกระต๊องแดง กลุ่มนวพล และกลุ่มลูกเสือชาวบ้าน

กลุ่มนวพล ซึ่งมีความหมายว่า พลังใหม่ หรือ พลังที่ 9 (อาจจะตั้งใจให้สื่อถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9) หรือ พลังทั้ง 9 ตั้งขึ้นเพื่อระดมกำลังข้าราชการ และนักธุรกิจในเขตกรุงเทพ และปริมณฑล และในจังหวัดใหญ่ ๆ และเรียกกลุ่มของตนว่า “ขบวนการ” แทนที่จะเป็นพรรคการเมือง เนื่องจากคนส่วนมากคิดว่าการเมืองเป็นเรื่องสกปรก นวพลเห็นว่า กลุ่มของตนเกี่ยวข้องกับ “การชาติ” ไม่ใช่ “การเมือง” เชื่อกันว่า นวพลได้รับเงิน และกำลังสนับสนุนจำนวนมากจากทหาร ตำรวจ และ กอ.รมน. ทั้งที่เป็นเงินสนับสนุนจากองค์กร และการให้การสนับสนุนเองเป็นการส่วนตัวของบุคคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านี้ วัฒนา เจียววิมล ผู้ก่อตั้งกลุ่มนวพลนั้น เคยเป็นหัวหน้านักเรียนไทย เมื่อศึกษาอยู่ที่ Seton Hall University และอ้างว่าได้ทำความรู้จักคุ้นเคยกับผู้นำการเมืองของสหรัฐฯ รวมทั้งรองประธานาธิบดี Spiro Agnew และ CIA ซึ่งทำให้ผู้นำ กอ.รมน. พอใจ และให้เงินทุนสนับสนุนในการจัดตั้งกลุ่มนวพล ซึ่งมุ่งปกป้องชาติ และพระมหากษัตริย์ และเพื่อทำลายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย⁶⁶

⁶⁵ David Morell and Chai-anan Samudavanija, Political Conflicts in Thailand: Reform, Reaction and Revolution pp. 250 – 252 .

⁶⁶ Ibid.

กลุ่มกระทิงแดง เป็นกลุ่มฝ่ายขวาที่จัดตั้งขึ้นโดยเจ้าหน้าที่ของ กอ.รมน. โดยเน้นการระดมกำลังกลุ่มนักเรียนอาชีวะ และเทคนิค ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในเหตุการณ์ 14 ตุลา และมีการดำเนินการในกรุงเทพฯ เป็นส่วนใหญ่ กิจกรรมที่ทำบ่อยที่สุดคือ การก่อความรุนแรงในการชุมนุมของนักศึกษา เช่น ในช่วงก่อนการเลือกตั้ง เดือนกุมภาพันธ์ 2519 ซึ่งมีการประเบิดพรรคพลังใหม่⁶⁷

กลุ่มลูกเสือชาวบ้าน ก่อตั้งขึ้นโดยตำรวจตระเวนชายแดน และได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นทางการจากกระทรวงมหาดไทย และราชสำนัก เน้นการระดมกำลังคนในพื้นที่ชนบทและหัวเมือง ต่อมาได้ขยายมาถึงกรุงเทพฯ ทำให้สามารถระดมกำลังคนได้มาก ผู้ก่อตั้งคือ พันตำรวจเอก สมควร หริกุล ผู้บัญชาการกองกำลังตำรวจตระเวนชายแดนภาคที่ 4 กองกำลังลูกเสือชาวบ้านเติบโตอย่างรวดเร็วหลังจากที่ได้รับการสนับสนุนจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และแพร่ขยายไปทั่วประเทศ จุดประสงค์เบื้องต้นของลูกเสือชาวบ้านคือ เพื่อระดมกำลังของชาวบ้านในการต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ แม้ว่าในทางทฤษฎี ลูกเสือชาวบ้านจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แต่ก็พบว่าในปี 2518–2519 พรรคชาติไทย และพิทักษ์ไทย ได้หาเสียงจากกลุ่มลูกเสือชาวบ้านอย่างเปิดเผย รวมทั้งพรรคประชาธิปัตย์ได้ใช้ลูกเสือชาวบ้านในการต่อต้านนิสิตนักศึกษา และแรงงาน และในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 ลูกเสือชาวบ้านเป็นกำลังสำคัญของฝ่ายขวาในการปกป้องสถาบัน⁶⁸

งานของแคทเธอริน แอนน์ โบว์⁶⁹ ซึ่งเป็นการศึกษาที่ดีที่สุดเกี่ยวกับขบวนการลูกเสือชาวบ้านของไทยในยุคปัจจุบัน ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ขบวนการลูกเสือชาวบ้านได้เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมากเป็นประวัติการณ์ ตั้งแต่ปี 2518 เป็นต้นมา กล่าวคือ หลังจากที่ราชสำนักได้แสดงการสนับสนุนอย่างชัดเจนในปี พ.ศ. 2515 นั้น จำนวนผู้เข้าร่วมขบวนการลูกเสือชาวบ้านมีเพียงประมาณไม่เกิน 100,000 คน ในปี 2517 ในขณะที่ในปี 2518 เพียงปีเดียว จำนวนสมาชิกของกลุ่มลูกเสือชาวบ้านได้เพิ่มขึ้นเป็นกว่า 2,000,000 คน และได้มีบทบาทในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงกับมีผู้กล่าวว่า ปี พ.ศ. 2516–2517 นั้น เป็นปีของนักศึกษา กรรมกร และชาวนา (“the year of the students, workers and farmers”) ในขณะที่ปี

⁶⁷ Ibid, p. 241.

⁶⁸ Ibid, pp. 242 – 245.

⁶⁹ Katherine A. Bowie. Ritual of National Loyalty: An Anthropology of the State and the Village Scout Movement in Thailand. (New York : Columbia University Press, 1997).

พ.ศ. 2518 – 2519 นั้นเป็นปีของลูกเสือชาวบ้าน (“the year of the Village Scouts”)⁷⁰ ซึ่งเราจะได้เห็นบทบาทของพลังนี้ ในการต่อต้านการประท้วงฐานทัพสหรัฐฯ ของนิสิตนักศึกษา ในบทที่ 6 ต่อไป

• ป่วย อังภากรณ์⁷¹ และ เกร์ลิง⁷² ได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น และผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทสำคัญในการช่วยระดมกำลัง และเผยแพร่ข้อความและแนวคิดโดยเน้นกลุ่มเป้าหมายชนชั้นกลางที่หวาดหวั่นกับประชาธิปไตยที่มากเกินไปและภัยคอมมิวนิสต์ สัญลักษณ์ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ได้ถูกนำมาใช้ในทางการเมืองในลักษณะที่ไม่เคยเป็นมาก่อน เพื่อส่งเสริมให้คนที่มีแนวคิดแบบดั้งเดิม และอนุรักษนิยม ไม่ว่าจะป็นนักธุรกิจ คนขายของ คนขับรถรับจ้าง และคนในอาชีพต่าง ๆ หันมาสนับสนุน โดยอ้างว่า ประเทศชาติกำลังต้องการความช่วยเหลือ⁷³

นอกจากนี้ ผู้เขียนทั้งสองยังได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการที่กลุ่มฝ่ายขวาต่าง ๆ เหล่านี้ ได้พยายามใช้อุดมการณ์ชาตินิยมให้เป็นประโยชน์ในการโจมตีฝ่ายตรงข้าม ได้แก่ พลังนักศึกษา กรรมกร และชาวไร่ชาวนา ด้วยการกล่าวหาว่าการชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องในประเด็นต่างๆ ของกลุ่มพลังเหล่านี้เป็นการ “ปลุกระดมมวลชน” และ “ใช้กฎหมายเหนือกฎหมาย” และกล่าวหาว่ามุมมองของฝ่ายตรงข้ามเป็นการถูกล่อลวงโดยคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ฝ่ายของตนนั้นเป็นผู้ปกป้องสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ วิธีการที่สำคัญของกลุ่มฝ่ายขวาเหล่านี้คือการเกณฑ์คนมาสมัครเป็นสมาชิก การฝึกอบรม และการทำลายกลุ่มพลังฝ่ายตรงข้ามด้วยการกล่าวหาว่าฝ่ายตรงข้ามเป็นคอมมิวนิสต์ และการอ้างถึงสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยถือว่า หากผู้ใดทำตนเป็นปฏิปักษ์กับองค์การของตนซึ่งมุ่งเน้นชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นหลัก ก็ถือว่าเป็นปฏิปักษ์กับสถาบันหลักของชาติเหล่านี้ด้วย

⁷⁰ Ibid. p. 99.

⁷¹ ป่วย อังภากรณ์. “ความรุนแรงและรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519” ใน *จาก 14-6 ตุลา ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์. บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งที่ 3.(กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2544).* หน้า 50 – 60.

⁷² J. L.S. Girling. “The Coup and Its Implications” in *Pacific Affairs*, Vol. 50, No. 3 (Autumn, 1977) pp. 387 – 405.

⁷³ David Morell and Chai-anan Samudavanija, *Political Conflicts in Thailand: Reform, Reaction and Revolution* pp. 236 – 249.

อุดมการณ์สำคัญที่เป็นปัจจัยผลักดันให้กลุ่มฝ่ายขวาเหล่านี้ขยายตัวอย่างรวดเร็ว และได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากประชาชนในสังคมไทย ซึ่งส่วนใหญ่มีแนวคิดอนุรักษนิยม และเมื่อหน่วยงานประท้วงที่เกิดขึ้นซ้ำซากในสังคม ได้แก่ **อุดมการณ์ชาตินิยม** กล่าวคือ กลุ่มฝ่ายขวาเหล่านี้ มั่นเน้นการโจมตี และต่อต้านกลุ่มนิสิตนักศึกษา ผู้ใช้แรงงาน และชาวนา โดยกล่าวหาว่าเป็นพวกเดียวกับกลุ่มฝ่ายซ้ายที่ต้องการจะทำลายชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์⁷⁴ รูปแบบและสื่อในการโจมตีมีทั้งหนังสือพิมพ์ แผ่นพับ และรายการโทรทัศน์ มีการก่อตัวของกลุ่มฝ่ายขวา เช่น หนังสือพิมพ์ดาวสยาม และบ้านเมือง รวมทั้งเครือข่ายสถานีวิทยุทหารที่เรียกตนเองว่า “ชมรมวิทยุเสรี” นำโดยสถานีวิทยุยานเกราะ มีการจัดชุมนุมของตนเอง หรือก่อวนการชุมนุมของนักศึกษา ไปจนถึงการใช้อาวุธทำร้ายผู้นำ และสมาชิกกลุ่มฝ่ายซ้าย เช่น อินตา ศรีบุญเรือง และผู้ปฏิบัติการชาวนาอื่น ๆ อมเรศ ไชยสะอาด ผู้นำนักศึกษามหิดล และบุญสนอง บุญโยทยาน อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเลขาธิการพรรคสังคมนิยม ประเวศโต่ขบวนต่อต้านฐานทัพอเมริกัน และการชุมนุมต่อต้านการกลับมาของประภาส จารุเสถียร ซึ่งทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บจำนวนมาก⁷⁵

⁷⁴ Ibid, pp. 172 - 174.

⁷⁵ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล. “เราสู้: เพลงพระราชนิพนธ์การเมืองกับการเมืองปี 2518 – 2519”. ใน ประวัติศาสตร์ที่เพิ่งสร้าง: รวมบทความเกี่ยวกับกรณี 14 ตุลา และ 6 ตุลา. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ 6 ตุลา รำลึก, 2544) หน้า 115 – 117.

ยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ว่าด้วยกำลังทหาร และผลประโยชน์ในไทย หลังปี 2518

กลุ่มพลังสังคมนิยมในไทยซึ่งมองว่า การคงอยู่ของกองกำลังสหรัฐฯ ในประเทศไทย เป็นการล่วงละเมิดอำนาจอธิปไตยของชาติ ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันให้สหรัฐฯ ได้ดำเนินการตามกำหนดการถอนทหารของรัฐบาล นอกจากนี้ก็ยังมีแรงกดดันจากราชการกระทรวงการต่างประเทศและการกำหนดวันถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยด้วย กระทรวงการต่างประเทศจึงได้ประเมินสถานการณ์ในประเทศไทยในช่วงปลายปี 2518 และนำเสนอต่อประธานาธิบดีสหรัฐฯ เพื่อนำไปสู่การกำหนดและดำเนินยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในขณะนั้น โดยให้ความสำคัญกับดำเนินนโยบายของรัฐบาลพลเรือนของไทยหลาย ๆ ประการที่ขัดแย้งกับผลประโยชน์ของสหรัฐฯ⁷⁶

ทูตสหรัฐฯ มองย้อนไปถึงเหตุผลที่อยู่เบื้องหลังการกำหนดเส้นตายการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศ ของรัฐบาลไทย และการดำเนินการของข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศว่าเป็นผลมาจากความพยายามของไทยจะตอบสนองสถานการณ์ใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในระดับการเมืองโลก เอกสารได้ชี้ให้เห็นว่า โครงสร้างในการกำหนดนโยบายต่างประเทศในรัฐบาลของไทยนั้น ประกอบด้วยกลุ่มผู้นำหลายกลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มก็มีความคิดเห็นขัดแย้งกันเกี่ยวกับการจัดการกับเรื่องต่าง ๆ การกำหนดเส้นตายการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ภายในเดือนมีนาคม 2519 นั้น น่าจะเป็นผลมาจากการที่ผู้นำกลุ่มหนึ่งของไทยเห็นว่าความสัมพันธ์ที่มีกับสหรัฐฯ จะก่อให้เกิดความเสี่ยงเมื่อคอมมิวนิสต์ได้รับชัยชนะในประเทศอินโดจีน ทั้งนี้ ผู้นำกลุ่มดังกล่าวไทยหวังว่าจะสามารถสร้างความเป็นมิตรได้กับมหาอำนาจทุกประเทศ ซึ่งจะช่วยลดความกดดันที่ชาติใดชาติหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะมามีอิทธิพลต่อไทย ดูเหมือนว่า ไทยจะต้องการรักษาทำที่ที่มีระยะห่างจากอิทธิพลภายนอกของทุกประเทศ และดำรงฐานะเป็นกลาง โดยมองว่าเป็นวัตถุประสงค์เชิงนโยบายที่เหมาะสมประเทศไทย อย่างไรก็ตามด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ความแตกต่างทางเจตนารมณ์และอำนาจ อดีตที่ผ่านมา และการเมืองแบบแบ่งขั้ว น่าจะทำให้การรักษาทำที่เช่นนั้นเป็นไปได้ยาก⁷⁷

⁷⁶ DNSA, PR 01312. Memorandum to the Assistant of the President for National Security Affairs from Phillip C. Habib. October 8, 1975.

⁷⁷ Ibid.

เอกสารฉบับนี้เสนอว่า การดำเนินนโยบายต่างประเทศเช่นนี้ของไทย จะเป็นบททดสอบที่สำคัญของรัฐบาลไทยในช่วง 3 – 5 ปีข้างหน้า ผลประโยชน์ของสหรัฐฯ อยู่ในเงื่อนไขว่าการดำเนินนโยบายที่เป็นกลางของไทยจะต้องคงความสัมพันธ์ที่ดีกับรัฐบาลสหรัฐฯ ด้วยสหรัฐฯ จะต้องพยายามส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติในแง่ที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ผู้เขียนรายงานฉบับนี้เห็นว่า นายกรัฐมนตรีคิกฤทธิ และประชาชนไทยส่วนใหญ่ น่าจะตระหนักดีว่า ถ้าต้องการจะรักษาความสัมพันธ์อันดีกับสหรัฐฯ ในช่วงหลังสงครามอินโดจีนแล้ว ก็จะต้องทำให้ทั้งสองฝ่ายได้ผลประโยชน์คุ้มค่า⁷⁸

ผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในประเทศไทยในช่วงปี พ.ศ. 2518-2519 อยู่ที่ว่าประเทศไทยยังคงเป็นเอกราช มีความมั่นคง และรุ่งเรือง สหรัฐฯ มุ่งหมายให้ประเทศไทยมีบทบาทสร้างสรรค์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ควบคุมการค้ายาเสพติดผ่านชายแดนให้ลดน้อยลง และสนับสนุนสหรัฐฯ ในการสร้างโลกที่มีสันติภาพ ที่สหรัฐฯ จะค้าขายและลงทุนได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศไทยคิดว่าการมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ ไม่ใช่ผลประโยชน์ของไทยอีกต่อไป ก็ทำให้เกิดประเด็นเกี่ยวกับความมั่นคงที่ต้องการการตัดสินใจในเชิงนโยบาย 4 ประเด็นที่ผู้กำหนดนโยบายของสหรัฐฯ จะต้องตัดสินใจ ได้แก่ 1) สถานะของกองกำลังของสหรัฐฯ ที่จะคงอยู่ในประเทศไทยต่อไปหลังจากที่ได้มีการประกาศถอนทหาร 2) การที่สหรัฐฯ จะรักษาและใช้ประโยชน์จากฐานปฏิบัติการด้านข่าวกรอง (intelligence facilities) ในประเทศไทยได้ต่อไป 3) ทักษะของสหรัฐฯ เกี่ยวกับการทดลองนำประชาธิปไตยมาใช้ในประเทศไทย (Thai constitutional experiment) และ 4) ทักษะของสหรัฐฯ เกี่ยวกับแนวนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทย ทั้งนี้ มุมมองของเอกสารฉบับนี้เห็นว่า สหรัฐฯ ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษแก่ฐานปฏิบัติการด้านข่าวกรอง (intelligence facilities) ในประเทศไทยคือ ค่ายรามสูร เนื่องจากสถานการณ์การล่มสลายของอินโดจีนได้บั่นทอนความสามารถด้านข่าวกรองของสหรัฐฯ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ลงไปอย่างมาก ถึงแม้ว่าความต้องการข้อมูลข่าวกรองเกี่ยวกับกองกำลังคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะลดลงเมื่อการต่อสู้ในอินโดจีนยุติลง แต่คณะกรรมการด้านข่าวกรองของสหรัฐฯ (U.S. Intelligence Board) ก็ยังยืนยันว่าต้องการข้อมูลข่าวสารในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจำต้องเฝ้าระวังการดำเนินการของจีนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป หน่วยข่าวกรองในประเทศไทยนั้นทำหน้าที่ให้ข้อมูลไม่เฉพาะของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น หากแต่รวมถึงจีน และโซเวียตในบางส่วน รวมทั้งการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ในหลาย ๆ ประเทศด้วย การยุติการ

⁷⁸ Ibid.

ดำเนินการด้านการทหารของสหรัฐฯ ในอินโดจีนมิได้ส่งผลให้เป้าหมายนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในฐานะปฏิบัติการด้านข่าวกรองในไทยลดลำดับความสำคัญลง แต่อาจส่งผลให้ต้องมีการปรับลดให้เป็นกิจการของฝ่ายพลเรือน (civilianization) มากยิ่งขึ้น รวมทั้งให้อยู่ห่างไกลออกไปจากสายตาของสาธารณชน (remoting) เพื่อลดความเด่นชัดของหน่วยข่าวกรองของสหรัฐฯ ซึ่งอาจทำให้กลายเป็นประเด็นโต้แย้งในประเทศไทยได้ ทั้งนี้ การประเมินคุณค่าของหน่วยข่าวกรองสหรัฐฯ ในไทย ขึ้นอยู่กับว่าคณะกรรมการข่าวกรองของสหรัฐฯ (US Intelligence Board) จะได้ข้อมูลที่เพียงพอในการกำหนดนโยบายของสหรัฐฯ หรือไม่⁷⁹

เอกสารฉบับนี้ ยังได้สรุปถึงผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในประเทศไทยในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจนว่า ในด้านการเมืองและความมั่นคง สหรัฐฯ ต้องการที่จะใช้ฐานทัพต่าง ๆ ในไทยต่อไป โดยมีข้อจำกัดน้อยที่สุด รวมทั้งต้องการที่จะใช้ทรัพยากรด้านข่าวกรองในไทย ด้านเศรษฐกิจ สหรัฐฯ ต้องการให้ไทยเป็นผู้ส่งออกอาหารหลักในภูมิภาค รวมทั้งต้องการมีการค้าและการลงทุนอย่างต่อเนื่องและขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ในด้านการต่อต้านการค้ายาเสพติด สหรัฐฯ ต้องการให้ไทยให้ความร่วมมือในโครงการต่อต้านการค้ายาเสพติดทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี และต้องการเข้าถึงโครงการข่าวสารด้านการต่อต้านยาเสพติดของไทยได้ ด้านอุดมการณ์นั้น สหรัฐฯ ต้องการที่จะมีความสัมพันธ์กับประเทศไทยในฐานะที่เป็นตัวอย่างของประเทศโลกที่ 3 ที่มีความสัมพันธ์กับสหรัฐฯ และเป็นประโยชน์ และในด้านการเมืองระหว่างประเทศ สหรัฐฯ ต้องการให้ไทยสนับสนุนสหรัฐฯ ในเวทีนานาชาติ และที่ประชุมเฉพาะด้านต่าง ๆ เช่น เรื่องกฎหมายทางทะเล ความเปลี่ยนแปลงไปสู่สันติภาพ และมีบทบาทสร้างความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งสำคัญต่อท่าทีด้านความมั่นคงของมาเลเซีย สิงคโปร์ และอินโดนีเซีย ทั้งนี้ ผู้นำของประเทศเหล่านั้น ได้แสดงความหวังใจต่อสถานะที่เป็นเอกราชของประเทศไทย และไม่ต้องการให้ไทยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มประเทศคอมมิวนิสต์ (Communist Bloc)⁸⁰

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid.

เอกสารฉบับนี้เห็นว่า การที่ประเทศไทยมีนโยบายเป็นกลาง หรือแม้แต่จะเป็นปฏิปักษ์กับสหรัฐฯ มิได้เป็นภัยโดยตรงกับความมั่นคงของสหรัฐฯ ไม่ว่าไทยจะรักษาสันธิสัญญามะนิลา (Manila Pact) ไว้หรือเปลี่ยนเป็นสนธิสัญญาความมั่นคงที่เป็นกลางมากกว่าเช่นอาเซียนก็ตาม กระทรวงการต่างประเทศมีความเห็นว่า สหรัฐฯ ไม่ควรแสดงความห่วงใยต่อความมั่นคงของไทยในแง่ที่เกี่ยวกับเวียดนาม หรือจีน มากกว่าประเทศไทยเอง ในทางปฏิบัติการเป็นมิตรกับไทยควรจะดำเนินไปตามนโยบายการทูตมากกว่าที่จะเป็นไปตามสนธิสัญญาความมั่นคงหรือมาตรการทางการทหาร การที่สหรัฐฯ ทำงานกับรัฐบาลพลเรือนจากการเลือกตั้งของไทย จะเป็นตัวอย่างที่ดีที่แสดงถึงความเต็มใจของสหรัฐฯ ที่จะร่วมมือกับประชาธิปไตยแบบรัฐสภามากกว่าที่จะโน้มเอียงไปทางรัฐบาลทหาร⁸¹

สถานะของกำลังพลของสหรัฐฯ ในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2519 นั้น เอกสารฉบับนี้ระบุว่าได้เปลี่ยนไปจากเดิม จำนวนทหารสหรัฐฯ อยู่ในประเทศไทยมีน้อยกว่า 7,000 คน และมีฐานปฏิบัติการ (installations) จำนวนน้อยกว่า 12 ฐานที่ยังมิได้ส่งมอบให้แก่ไทย ทั้งนี้หลังจากการประกาศเส้นตายเมื่อเดือนมีนาคม มีการปรับความเข้าใจเกี่ยวกับการถอนทหารสหรัฐฯ ในประเทศไทย ว่าเป็นการถอนเพียงทหารกำลังรบออกไปภายในวันที่ 20 มีนาคม 2519 เท่านั้น สิ่งที่ยังไม่ได้ตกลงกัน คือ สถานะของกำลังพลของสหรัฐฯ รวมทั้งสถานะทางกฎหมาย และหน้าที่ของกำลังพลที่เหลือ การดูแลฐานทัพและยุทธโปกรณ์ต่าง ๆ ประเด็นที่สำคัญยิ่งคือค่ายรามสูร ซึ่งเป็นสถานีดักฟังสัญญาณอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความซับซ้อนสูงที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าไป มีหน้าที่ดักฟังข้อมูลลับทั่วอินโดจีน และการกระจายเสียงทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องนั้นมีมูลค่ากว่า 500 ล้านดอลลาร์นี่คือประเด็นที่สหรัฐฯ ตระหนักว่ามีความอ่อนไหวอย่างยิ่ง⁸²

⁸¹ Ibid.

⁸² Ibid.

เพื่อที่จะดำเนินนโยบายให้บรรลุผล เอกสารนโยบายของกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐฯ ฉบับนี้ ได้มีการประเมินกลุ่มพลังต่าง ๆ ในสังคมไทย ทั้งผู้นำที่จะมีบทบาทในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย และกลุ่มพลังเคลื่อนไหวในภาคประชาชน ที่อาจดำเนินการทั้งสนับสนุนและเป็นอุปสรรคแก่สหรัฐฯ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อก่อนหน้า โดยได้ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้ที่อยู่ในระดับผู้ครองอำนาจนำของไทยส่วนใหญ่นั้น อาจจัดได้ว่าเป็น คนไทยกลุ่มอนุรักษนิยม (Thai conservatives) มีทั้งทหาร และรัฐบาล ซึ่งต่างก็ยินดีที่จะทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ทหารอาจทำให้เกิดอุปสรรคต่อการทดลองใช้ระบบประชาธิปไตย (constitutional experiment) หากเห็นว่าการทดลองนี้จะเป็นภัยต่อราชวงศ์ หรือผลประโยชน์ของตัวเอง ในขณะที่กลุ่มพลังฝ่ายซ้ายในเมืองนั้น ส่วนใหญ่เป็นนิสิต นักศึกษา และปัญญาชนที่มีบทบาททางการเมือง รวมทั้งแรงงานที่อยู่ภายนอกโครงสร้างอำนาจนำ ซึ่งมีชาวนาเป็นหลัก ซึ่งแม้จะมีการเรียกร้องในสังคมมาก แต่ก็อ่อนแอ และแม้ว่าจะมีบางส่วนที่เป็นนักการเมือง แต่ก็แทบจะไม่ได้รับเลือกตั้งเป็น ส.ส. เลย ในการเลือกตั้งเมื่อเดือนมกราคมที่ผ่านมา พรรคสังคมนิยมได้รับเลือกตั้งเพียง 8 – 9 % เท่านั้น อย่างไรก็ตาม การที่สื่อมวลชนไทยส่วนมากมีความคิดไปในแนวทางเดียวกัน กลุ่มพลังฝ่ายซ้ายก็สามารถทำให้มีการชุมนุมเกี่ยวกับเรื่องอื้อฉาว เช่น กรณีมาฮาเกซ ได้ ทั้งนี้ รายงานของสหรัฐฯ เห็นว่า ยังคงจำเป็นต้องให้น้ำหนักแก่พลังสังคมฝ่ายซ้ายของไทย ซึ่งเป็นพลังที่อยู่เบื้องหลังการจลาจลที่ทำให้รัฐบาลทหารต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อเดือนตุลาคม 2516 และเรียกร้องให้มีการถอนทหารสหรัฐฯ ทั้งหมดออกจากประเทศไทย ทั้งนี้ แม้ว่ากลุ่มฝ่ายซ้ายชาตินิยมจะเป็นผลผลิตของการเปลี่ยนแปลงเป็นสมัยใหม่ (modernization) และอิทธิพลทางวัฒนธรรมของสหรัฐฯ แต่นักศึกษาเหล่านี้ก็มีแนวคิดชาตินิยมที่ต่อต้านความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับสหรัฐฯ ในยุครัฐบาลทหาร คนกลุ่มนี้สามารถก่อการร้ายได้ แต่ก็ไม่น่าจะทำเช่นนั้น และโดยตัวเองแล้วไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายต่างประเทศหรือในประเทศ⁸³

---

⁸³Ibid.

ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากการล่มสลายของอินโดจีน ทำให้สหรัฐฯ เปลี่ยนแปลงแนวยุทธศาสตร์ที่ดำเนินอยู่ในประเทศไทย ความจำเป็นที่จะต้องคงกองกำลังเพื่อป้องปรามเวียดนามเหนือหมดไป ในขณะที่ความจำเป็นในการใช้ฐานทัพ และฐานปฏิบัติการด้านข่าวกรองในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ทำให้สหรัฐฯ ยังต้องคงกองกำลังส่วนหนึ่งไว้สำหรับการดำเนินงานฐานทัพและฐานปฏิบัติการต่าง ๆ เหล่านี้ เราจะเห็นได้ว่า ในช่วงเวลาที่อินโดจีนกำลังจะล่มสลาย ตลอดจนช่วงเวลาหลังการล่มสลายของอินโดจีน สหรัฐฯ มีความจำเป็นต้องขนถ่ายยุทโธปกรณ์ รวมทั้งเครื่องบินรบออกจากประเทศต่าง ๆ เหล่านี้ รวมทั้งในเวลาที่ยุทธศาสตร์สหรัฐฯ จำเป็นต้องดำเนินปฏิบัติการทางอากาศในช่วงหลังอินโดจีนล่มสลาย เช่น ในกรณีมาเลเซีย การเข้าถึงฐานทัพในประเทศไทย โดยเฉพาะฐานทัพอู่ตะเภา นับได้ว่ามีความจำเป็นต่อสหรัฐฯ อย่างยิ่ง

มุมมองของสหรัฐฯ ต่อการดำเนินนโยบายการถอนทหารออกจากประเทศไทย ในช่วงปลายรัฐบาลศึกษาธิการี ปราโมช

จากแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ต่อประเทศไทยในบทที่ 5 เราได้ทราบถึงความต้องการของสหรัฐฯ ในแง่ที่เกี่ยวข้องกับกองกำลังในประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2518 - 2519 ว่า แม้สหรัฐฯ จะยินยอมให้มีการถอนทหารบางส่วนออกจากประเทศไทย แต่ก็ยังมีความจำเป็นต้องคงฐานทัพบางแห่งไว้เพื่อประโยชน์บางอย่าง เช่น ฐานทัพอู่ตะเภาเพื่อการจอดพักเติมน้ำมันเครื่องบิน และการบินลาดตระเวน รวมทั้งยังคงต้องการใช้ประโยชน์ด้านข่าวกรองจากค่ายรามสูร เพื่อให้การดำเนินยุทธศาสตร์นี้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ในช่วงปลายปี 2518 ผู้กำหนดนโยบายของสหรัฐฯ จึงได้มอบหมายให้เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ในขณะนั้น คือ นายชาร์ลส์ ไวทเฮาส์ เข้าหารือกับผู้กำหนดนโยบายฝ่ายไทย และมีการตกลงกันในหลักการเกี่ยวกับขั้นตอนของการถอนทหารส่วนใหญ่ และคงกองกำลังไว้บางส่วน⁸⁴ โดยบันทึกการประชุมของกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ ระบุว่า ในเดือนพฤศจิกายน 2518 ทูตไวทเฮาส์ได้เข้านำเสนอแผนการคงกองกำลังไว้ในประเทศไทยของสหรัฐฯ กับพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ผู้ตอบรับในหลักการทุกอย่างที่เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ เสนอ และทางสหรัฐฯ จะได้ให้มีการหารือในรายละเอียดต่อไป โดยได้ระบุประเด็นหนึ่งที่ต้องหารือ คือ เครื่องบิน U-2 ซึ่งสหรัฐฯ ต้องการคงไว้ใน

⁸⁴ DNSA, KT 01824, November 5, 1975 อ้างถึงใน กุลลดา เกษบุญชู มีด, ความขัดแย้งทางการเมืองไทย : ข้ามไปให้พ้นพลวัตภายใน (กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลาฯ, 2552) หน้า 118.

ประเทศไทย และชาติชายไม่เห็นชอบด้วย ผู้กำหนดนโยบายของสหรัฐฯ จึงต้องการให้ เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ กลับไปหาหรือในประเด็นนี้กับฝ่ายไทยให้มีความชัดเจน และให้เข้าพบ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีด้วย⁸⁵ การตกลงครั้งนี้ ทำให้ผู้กำหนดนโยบายของ สหรัฐฯ สามารถวางใจได้ในระดับหนึ่งว่า การดำเนินนโยบายเกี่ยวกับการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย น่าจะเป็นไปตามที่สหรัฐฯ ต้องการ แม้ว่าในช่วงเดือนมกราคม 2519 จะมีการพูดถึงเรื่องรัฐประหารอย่างหนาหู และในที่สุดได้นำไปสู่การลาออกของรัฐบาลคึกฤทธิ์ ปราโมช และกำหนดให้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ ในวันที่ 4 เมษายน 2519⁸⁶

สรุป

การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในประเทศไทย และการดำเนินนโยบาย ต่างประเทศของฝ่ายไทยเองในช่วงรัฐบาลพลเรือนนั้น เราอาจจะเห็นภาพที่ชัดเจนมากกว่าจาก มุมมองของบุคคลภายนอกคือ เอกสารชั้นต้นที่เป็นการวิเคราะห์ของสถานทูตอังกฤษ จากรายงานของอุปทูตอังกฤษซึ่งได้พูดคุยกับทั้งฝ่ายสหรัฐฯ และฝ่ายไทย เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงปี พ.ศ. 2518- 2519 อุปทูตอังกฤษได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในขณะที่ฝ่าย สหรัฐฯ มีความชัดเจนเกี่ยวกับผลประโยชน์ และทิศทางในการดำเนินยุทธศาสตร์ในประเทศไทยว่า เมื่อมีการถอนทหารออกไปแล้ว ก็ยังคงต้องการให้คงเหลือสถานี และอุปกรณ์บางอย่าง ไว้ในไทย เพื่อใช้ประโยชน์ในอนาคต เช่น สำหรับการเติมน้ำมันเครื่องบิน ผู้กำหนดนโยบายของฝ่ายไทยนั้นดูเหมือนจะมีความเห็นที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ ในขณะที่ข้าราชการกระทรวงการต่างประเทศของไทยเน้นย้ำจุดยืนที่จะให้สหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยภายในเดือนมีนาคม และหากจะมีสถานีหรือยุทธภัณฑ์ใด ๆ ของสหรัฐฯ ที่จะยังคงไว้ในประเทศไทย ก็จะต้องตกลงกันใหม่ ในขณะที่ทางกระทรวงกลาโหมก็จะเป็นห่วงเรื่องงบประมาณความช่วยเหลือทางทหารที่จะถูกรับลดลงไปมากกว่า ดังจะเห็นได้จากการที่พลเอกประมาณ อติเรกสาร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้ออกมากล่าวว่า กระทรวงกลาโหมต้องการงบประมาณ

⁸⁵ DNSA, KT 01824, November 5, 1975 .

⁸⁶ DNSA, KT 01867, January 12, 1976. อ้างถึงใน กุลดา เกษบุญชู มีด, ความขัดแย้งทางการเมืองไทย: ข้ามไปให้พ้นพลวัตภายใน (กรุงเทพฯ: มุลนิธิ 14 ตุลาคม, 2552) หน้า 118.

1,000 ล้านบาท เพื่อที่จะปรับปรุงกองทัพให้สามารถดูแล และป้องกันประเทศจากภัยคุกคามได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากต่างชาติดังที่เคยเป็นมา⁸⁷

อุปทูตอังกฤษได้หารือกับเจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐฯ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ไทย – สหรัฐฯ หลังจากที่ประเทศในอินโดจีนได้ตกเป็นคอมมิวนิสต์ สถานทูตสหรัฐฯ ได้ยืนยันว่าการที่สหรัฐฯ ส่งนายฟิลิปป์ ฮาบิบ (Phillip Habib) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่างประเทศทางเอเชียแปซิฟิกมาเยือนประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น น่าจะเพียงพอที่จะเป็นการยืนยันว่า สหรัฐฯ ยังคงสนใจในภูมิภาคนี้ และพร้อมที่จะหารือกับประเทศพันธมิตร และรักษาพันธสัญญาที่ได้ให้ไว้ ส่วนเรื่องการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยนั้น เจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐฯ ยืนยันว่านอกจากการแจ้งนโยบายของรัฐบาลไทยให้สหรัฐฯ ทราบอย่างเป็นทางการว่าต้องการให้สหรัฐฯ ถอนกำลังทั้งหมดออกจากไทยภายในเดือนมีนาคม 2519 แล้ว ก็ยังไม่ได้มีการหารือในรายละเอียดใดๆ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่สหรัฐฯ ยังยืนยันอีกด้วยว่า ในการหารือกันอย่างไม่เป็นทางการ เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยเห็นว่าพวกเขายินดีที่จะทบทวนประเด็นการถอนทหารเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในภูมิภาค นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังได้รับข้อเสนอเป็นการส่วนตัวจากนายทหารระดับสูงบางคนของไทยให้คงกองกำลังสหรัฐฯ ไว้เลยจากกำหนดเวลาดังกล่าว ซึ่งทางสหรัฐฯ ก็ได้ตอบกลับไปว่า สหรัฐฯ ไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากตอบรับนโยบายที่เป็นทางการของรัฐบาลไทย ดังนั้น ผู้ที่ต้องการจะให้สหรัฐฯ คงกองกำลังในไทยไว้ต่อไป ก็น่าจะไปโน้มน้าวให้รัฐบาลไทยเปลี่ยนนโยบายมากกว่าที่จะมายื่นข้อเสนอกับทางสหรัฐฯ⁸⁸

⁸⁷ National Archives, FCO 15/2112. Subject “Thai-US Relations” E. J. Sharland to A. K.

Goldsmith Esq. June 6, 1975.

⁸⁸ Ibid.